

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 21 APRIL 1937

No. 1112

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

Biz.

CREDIETEXPANSIE EN BEHEERSCHING VAN PRIJZEN EN CONJUNCTUUR door Dr. H. M. H. A. van der Valk ..	296
Conversie en koopkrachttheorie door Prof. Dr. Ir. J. Goudriaan Jr.	297
Concentratie van het bedrijfsleven als gevolg van oorlogsvoorbereiding door Dr. James Rubinfeld	298
Een taak voor onze bouwnijverheid in Scandinavië? door H. D. Baars	299
AANTEEKENINGEN:	
Deviezenreglementeering en opgaande wereldconjunctuur	302
De toekomst van het goud	303
INGEZONDEN STUKKEN:	
Conversie en koopkrachttheorie door Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn.	304
ONTVANGEN BOEKEN	305
MAANDDIJFERS:	
Emissies in Maart 1937	306
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	308—309
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	307, 310

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

Het verloop van de wisselmarkt was in de verlagweek beduidend rustiger dan in de voorgaande. Acute revalorisatiekansen voor den Dollar worden niet meer aanwezig geacht, de vrees voor goudarbitrage naar de Vereenigde Staten is weer geluwd, en in overeenstemming daarmee stelde zich de Dollarcoers vrijwel voortdurend op 1.82%, het niveau waarop het Egalisatiefonds koopt. Dit fonds moest dan ook af en toe posten opnemen om een verdere stijging van den Gulden ten aanzien van den Dollar te voorkomen. Zekerheid ten aanzien van de verder verwijderde toekomst terzake van de Dollarwaarde bestaat natuurlijk niet; de Amerikaansche regeering zou zich op het terrein van de revalorisatie meer kunnen veroorloven dan die van menig ander land, gezien het feit dat de buitenlandsche handel relatief niet zooveel te beteekenen heeft, terwijl bovendien de export niet in zulk een zwakke positie verkeert als bijv. in Engeland vóór den val van het Pond.

Ook met betrekking tot den Franschen Franc is de markt veel rustiger geworden, voorloopig is een nieuw evenwichtspunt gevonden op 110 Francs per Pond, waarop het Fransche Egalisatiefonds den koers houdt. Kort na elkaar zijn er nu intusschen twee keer koersinzinkingen gekomen, die niet door stijgingen worden gevolgd. Men krijgt uit alles den indruk, dat geleidelijk een daling zal plaats vinden tot het minimumniveau, dat de devaluatiewetten aangeven, t.w. circa 7.94. En de financieele positie van het land, en de ontwikkeling van het prijspeil geven weinig hoop op duurzamen weerstand van de munt tegen den neerwaartschen druk, totdat het genoemde laagtepunt zal zijn bereikt. En zelfs dan is het de vraag, of zonder krachtige regeeringspolitiek een verder muntverval kan worden tegengehouden. Voorloopig is nu echter weer een tijdelijke ruststand bereikt.

Op de geldmarkt was de situatie ook volkomen onbewogen. Twee factoren zouden daar invloed hebben kunnen uitoefenen, wanneer de geldvoorziening niet zoo ruim was, dat mutaties in het aanbod van enkele tientallen millioenen voor het renteverloop geen enkele beteekenis hebben. In de eerste plaats bracht het Egalisatiefonds nieuw geld in de markt door aankoop van Dollars zonder dat daartegen schatkistpapier in de markt werd geplaatst. Anderzijds werd aan de markt geld onttrokken, doordat de Javasche Bank van het Egalisatiefonds goud verwierf. Genoemde instelling had als gevolg van de activiteit van de Indische betalingsbalans een omvangrijk bedrag Hollandsch courant verworven en heeft daarvan nu een deel in goud omgezet. Wellicht is de transactie geheel buiten de geldmarkt omgegaan, en had de Javasche Bank deze middelen als saldo bij De Nederlandsche Bank aangehouden. In elk geval is door geen van beide factoren de geldmarkt beïnvloed. Voor alle termijnen papier bleven de koersen onveranderd. Omzetten van beteekenis kwamen in wissels niet voor.

CREDIETEXPANSIE EN BEHEERSCHING VAN PRIJZEN EN CONJUNCTUUR.

De prijsstijging op de grondstoffenmarkt heeft in de laatste weken voor een niet onaanzienlijke daling plaats gemaakt en hierdoor is de belangstelling voor het vraagstuk van de enorme stijging van bepaalde goederen, waartegen zelfs President Roosevelt is opgetreden, verflauwd. Ten onrechte o.i., omdat het vraagstuk binnenkort weer acuut zal kunnen worden, gezien o.a. de ontwikkeling op credietpolitiek gebied in de wereld.

De sterkere stijging van kapitaalgoederen, vergeleken met die van verbruiksgoederen, is een gewoon verschijnsel in een opgaande conjunctuurbeweging. Daarom is er op zichzelf nog geen reden om de huidige prijsstijging als inflationistisch te beschouwen. Het is evenwel zeer moeilijk om de grens aan te geven, waar de conjuncturele in een inflationistische prijsstijging overgaat. Eenig houvast biedt het rythme van de onderlinge prijsverhoudingen. Daarop zal in den komenden tijd sterk de aandacht moeten worden geconcentreerd. Het is namelijk in het geheel niet uitgesloten, dat een prijsstijging van de kapitaalgoederen zich binnenkort zal herhalen. Daarvoor pleiten o.a. de volgende overwegingen.

In de wereld vindt op het oogenblik een sterke credietexpansie plaats, die in Engeland en de Vereenigde Staten ondersteund wordt door de goedkope geldpolitiek. De gevaren van een credietcreatie, d.w.z. een crediethoeveelheid, die boven het spaarvolumen uitgaat, zijn niet gering en waarschijnlijk in deze landen ook reeds aanwezig. Op dit gebied ligt een van de oorzaken van een ongemotiveerde prijsstijging en het wekt daarom verwondering, dat het euvel van onredelijke prijsstijgingen niet wordt bestreden op die punten, waar zij het meeste effect kan hebben. Het uitoefenen van een druk op de prijzen doet sterk denken aan een symptomatische bestrijding van de gevaren voor een „boom”.

Immers, in het algemeen leidt het beschikbaar stellen van additioneele credieten tot een concurrentie tusschen de ondernemers voor het verkrijgen van productiemiddelen. Zoolang deze nog in onbeperkte mate aanwezig zijn, behoeft dit niet tot prijsstijging te leiden. Anders wordt het geval, indien de marktverhoudingen van dien aard zijn, dat het aanbod niet meer elastisch is, d.w.z. dat aan een nieuwe vraag slechts onder toenemende moeilijkheden van tijd en kosten kan worden voldaan. Een dergelijke toestand is reeds sedert eenigen tijd in het algemeen aanwezig.

Daaruit volgt, dat het additioneele crediet slechts voor die toepassingen in aanmerking kan komen, waarbij de prijsstijging van de productiemiddelen van minder belang is dan de renteverlaging. Dit is in het algemeen bij de productie van kapitaalgoederen het geval. Men kan het vraagstuk ook van den anderen kant zien, nl. dat overal, waar de rentefactor een groote rol speelt, een kunstmatige verlaging van den rentestand beneden de evenwichtsrente de productie zal stimuleeren en wel de productie van die goederen, welke het verst van de consumptie verwijderd zijn, t.w. de kapitaalgoederen.

Credietexpansie zal dus vooral in de omstandigheden, waarin de wereld thans verkeert, de productie van kapitaalgoederen aanmoedigen. Deze ontwikkeling wordt op het oogenblik nog versterkt door twee andere belangrijke factoren, nl. de bewapening en de achterstand, die er tengevolge van een langdurige depressie in verschillende landen is in te halen.

De achterstand manifesteert zich vooral op het gebied van de productie van kapitaalgoederen en is het grootst in die landen, welke het langst onder de depressie hebben geleden. Uit dien hoofde is o.a. te verklaren, dat de mogelijkheden voor een verdere uitbreiding van de productie in de Vereenigde Staten veel grooter zijn dan die in Engeland.

Het omgekeerde is daarentegen het geval met de

bewapening. Het Engelsche bewapeningsprogramma, dat in Februari bekend is geworden, voorziet in een snellen aanmaak van oorlogsmateriaal, welke ook de productie van kapitaalgoederen zal stimuleeren.

Is het te verwonderen, dat de ijzerprijs op de wereldmarkt in de afgelopen zes maanden met 120 pCt. is gestegen, indien de „Iron Age” van 25 Maart jl. schrijft: „Seldom if ever in the history of the steel industry, not excluding 1920 and 1929, has there been so decidedly a seller's market.... A common occurrence is the arrival of buyers at the home offices of steel companies to plead for preferential treatment”. Van dezen toestand in de Ver. Staten wijkt die van de Europeesche staalindustrie weinig af.¹⁾

Tengevolge van deze sterk geconcentreerde vraag hebben de producenten van verschillende grondstoffen een soort monopolistische positie verkregen; zij kunnen tot op zekere hoogte de prijzen vaststellen. Men kan zelfs zeggen, dat de jacht op goud op het oogenblik (vooral door de recente gebeurtenissen), heeft plaats gemaakt voor een jacht op ijzer.

Zoo werken er op het oogenblik verschillende factoren in de richting van een toenemende vraag naar productiemiddelen. Een van deze factoren, de additioneele credietexpansie, kan zonder twijfel beheerscht worden, indien de bevoegde autoriteiten van het gevaar van deze ontwikkeling doordrongen zijn. Het groote gevaar is namelijk, dat deze sterk geconcentreerde vraag als blijvend wordt beschouwd en de productie-installaties overeenkomstig worden uitgebreid met behulp van credietfaciliteiten. Indien de conjunctuur zich tot een „boom” zou ontwikkelen, en daarboven op nog een bewapenings„boom” zou komen, dan mag men zich thans wel de vraag stellen, of de daarop volgende depressie haar voorganger, die hier in Nederland nog niet geheel tot het verleden behoort, nog niet zal overtreffen.²⁾

Het valt dan ook niet te verwonderen, dat onder deze omstandigheden Prof. Gustav Cassel een vrij scherpe critiek op de monetaire politiek in Engeland uit³⁾, een zelfde geluid, dat Prof. Dr. G. M. Verrijn Stuart reeds eenige maanden geleden in dit weekblad heeft laten hooren⁴⁾. In de Vereenigde Staten is de toestand nog niet zoo acuut als in Engeland, maar in het eerstgenoemde land heeft de conjunctuurontwikkeling altijd groote afmetingen vertoond, zoowel in de ups als in de downs. Ook daar gaat de ontwikkeling zeer snel in de richting van een „boom”, die, indien dit stadium eenmaal bereikt is, niet meer te beheerschen valt. Het uitoefenen van een druk op de prijzen is alleen niet voldoende, zooals hierboven is aangetoond en of het *actieve* credietvolumen (d.w.z. ook de omloopssnelheid) in voldoende mate beheerscht zal kunnen worden, moet worden afgewacht.

In elk geval groeien de economische spanningen in verschillende volkshuishoudingen, waar het herstel zich geheel of voor een belangrijk deel tot de binnenlandsche markt heeft beperkt; een verruiming van den wereldhandel zou deze spanningen kunnen verminderen en de nog groote werkloosheid beter kunnen bestrijden dan met een politiek van goedkoop geld. In dit licht beschouwd heeft „The Economist” de spijker op de kop geslagen, toen dit blad tot de Engelsche Regeering een vurig pleidooi hield voor een afbraak van de handelsbelemmeringen onder den titel „Now or never”.

Inderdaad, dit jaar kan beslissend zijn voor de ontwikkeling van de wereld in het eerstvolgende decennium.
v. d. V.

¹⁾ De koperprijs steeg in de afgelopen zes maanden met ongeveer 80 pCt. Het waren de ijzer- en koperprijzen, die President Roosevelt veel te hoog achtte.

²⁾ Terloops merken wij op, dat de huidige ontwikkeling in de wereld aan de economische politiek van ons land zeer bepaalde eischen gaat stellen. Het valt buiten het kader van dit artikel thans daarop in te gaan.

³⁾ In het Aprilnr. van Skandinaviska Kreditaktiebolaget.

⁴⁾ In E.-S.B. van 24 Febr. jl.

CONVERSIE EN KOOPKRACHTTHEORIE.

Onder dit hoofd schrijft Prof. Dr. W. C. Mees R. Azn. te Wageningen, de bekende verdediger van het herleidingsstelsel, in een van de door hem uitgegeven gecyclostyleerde blaadjes, d.d. 1 Maart jl. het volgende:

„Zoo dikwijls loonsverlaging wordt overwogen, hoort men van vele zijden betoogen, dat daardoor de koopkracht der natie (nog meer) zal verminderen, zoodat zelfs de ondernemers daarvan schade zullen ondervinden. Geldt echter, indien dit betoog juist ware, niet hetzelfde nu door conversies de inkomsten der obligatiebezitters zeer belangrijk worden verminderd? Waar blijven thans de aanhangers der gen. koopkrachttheorie?

Zij zwijgen.

Blijkt niet uit dit zwijgen de onzuiverheid van hun streven?”

Wij zullen de drie vragen van Prof. Mees in drie punten beantwoorden.

1. Er is, zoover ik weet, geen enkel serieus schrijven op economisch gebied, die ontkent, dat er voor een bepaalde onderneming bepaalde omstandigheden kunnen zijn, die het invoeren van een loonsverlaging volstrekt onvermijdelijk maken.

Waar de aanhangers der zoogenaamde koopkrachttheorie (ik laat thans in het midden of de qualificatie als koopkrachttheorie een gelukkige woordkeus is) zich tegen verzetten, is niet de *bedrijfs*-economische, maar de *sociaal*-economische beteekenis, die veelal door anderen aan een politiek van algemeene loonsverlaging wordt toegekend. Men verdedigt dan de stelling, dat loonsverlaging een middel is om de werkloosheid en daarmee ook de andere crisisgevolgen te bestrijden.

Deze stelling is door practijk en theorie sedert lang weerlegd. Voor de practijk mag men zich beroepen op de ervaring in de Vereenigde Staten, waar in twee jaar tijds, namelijk van 1930 tot 1932, het uurloon van den arbeider in de industrie daalde van 58.9 tot 49.6 Dollarcent, dus met ruim 16 pCt., en waar de werkloosheid in datzelfde tijdvak steeg van 8.2 tot 23.8 pCt.¹⁾

Voor het theoretisch betoog verwijs ik o.m. naar mijn artikel in De Economist van December 1934 en het door mij gesprokenen op de vergadering van de Nederlandsche Vereeniging voor Waardevast Geld van October 1936.

Geldt dit betoog, zoo vraagt Prof. Mees nu, niet evenzeer ten aanzien van de verlaging van de inkomsten der obligatiebezitters door de conversies der laatste maanden?

Wij antwoorden zonder aarzeling: ja.

Ook de drastische verlaging van de inkomsten der obligatiebezitters is een tegenwerkende factor in het herstelproces. Door de kunstmatige handhaving van den gouden standaard heeft men de risicopremie en dientengevolge ook de kapitaalrente in Nederland jarenlang kunstmatig hoog gehouden en ziet zich thans, nu het risico eensklaps is weggenomen en het staatscrediet hersteld is, voor een drastische verlaging geplaatst.

Voor de overheidsbudgetten is deze verlaging toe te juichen, evenzeer als een loonsverlaging voor het budget der individueele onderneming. Voor de werking van het geheele maatschappelijke organisme zijn beide zoowel uit economisch als uit sociaal oogpunt ongunstig.

En wij sluiten ons dus gaarne aan bij de verschillende en steeds talrijker wordende stemmen, die tegen een al te rigoureuze doorvoering der conversiepolitiek waarschuwen.

2. Maar waarom hebt gij dan niet eerder gesproken, zoo kan Prof. Mees vragen.

Wij antwoorden: Omdat tot dusver door niemand het converteren is verdedigd als een middel tot bestrijding van de werkloosheid.

¹⁾ Revue Internationale du Travail.

Geheel iets anders is natuurlijk de wenschelijkheid van een lagen rentestandaard op zichzelf, al moet ook de invloed, die hiervan op de bedrijvigheid uitgaat, maar zeer laag worden aangeslagen.

Maar bovendien: de *quantitatieve* beteekenis voor het geheele economisch leven van een verlaging van den rentevoet voor obligaties en pandbrieven is een geheel andere dan die, welke uitgaat van een algemeene loonsverlaging.

Voor het jaar 1929 werd het totale bedrag aan loonen en salarissen in Nederland getaxeerd op 4000 miljoen; het totaalbedrag aan vaste rente slechts op 650 miljoen¹⁾ gulden.

Houdt men rekening met het feit, dat in de periode 1929—1936 het inkomen uit loonen en salarissen met ca. 20 pCt. is gedaald, terwijl het vaste-rente-inkomen nagenoeg constant is gebleven, dan mag het inkomen uit vaste rente in 1936 vóór de conversies op niet meer dan één vijfde deel van het bedrag aan loonen en salarissen worden gesteld.

Maar er is meer: De verstorende invloed, welke van een plotselinge verlaging van het rente-inkomen uitgaat, is onder alle omstandigheden aanzienlijk geringer dan de stoornis, welke een (in geld gemeten) even groote verlaging van het arbeidsloon te weegbrengt, omdat dit laatste rechtstreeks omgezet wordt in consumptiegoederen, terwijl het eerste voor het grootste deel (naar schatting voor twee derde) wordt opgevangen door de verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen, welke rond twee derde van de uitstaande obligaties en pandbrieven in hun portefeuilles hebben.²⁾

Een verlaging van het rente-inkomen met 30 pCt. (dus neerkomend op een conversie van 5 op 3½ pCt., hetgeen stellig de zaak te somber voorstelt), heeft op de consumptie dus dezelfde storende uitwerking als een loonsverlaging van één vijfde maal één derde deel van 30 pCt., dus van 2 pCt.

Qualitatief zijn de stoornissen, welke uitgaan van loons- en renteverlaging dus als geheel gelijkwaardig aan te merken, *quantitatief* is de invloed, welke

¹⁾ Zie „Onderzoek naar den invloed van het arbeidsloon op den kostprijs der producten”, deel II, pag. 41.

²⁾ Men kan de schatting van het deel der vaste-rente dragende papieren, dat zich in particulier bezit bevindt, het beste maken op grond van de gegevens van de Successiebelasting.

Over het jaar 1934 bevond zich in het totaal der vererfde nalatenschappen een bedrag van 46.4 miljoen gulden aan obligaties van den Staat (incl. Koloniën), Provinciën, Gemeenten en Waterschappen.

De grootte van den factor, waarmee men het jaarlijks vererfde bedrag moet vermenigvuldigen om het totale bezit te vinden, laat zich afleiden uit de bekende studie over „Vermogen en inkomen in Nederland” van Prof. Bongers, die over het jaar 1920 het totale vermogen taxeerde op 20.000 miljoen, terwijl het over 1920 vererfde bedrag beliep 450 miljoen. Uit combinatie van deze gegevens volgt dus een vermenigvuldigingsfactor gelijk aan 20.000 : 450 = 44.4.

Het totale bezit aan overheidsobligaties over het jaar 1934 kan dus getaxeerd worden op 44.4 × 46.4 = 2060 miljoen gulden.

De totale nominale waarde van alle bovenomschreven overheidsobligaties over het jaar 1934 bedroeg 6917 miljoen gulden.

De reële waarde van dit bedrag kan slechts weinig minder zijn geweest, omdat alleen de zoogenaamde „oude schuld” aanzienlijk beneden pari noteert; de totale nominale waarde hiervan beliep echter niet meer dan 900 miljoen; de totale beurswaarde van de 6900 miljoen is dus stellig niet te hoog getaxeerd, indien wij haar aannemen op 6 milliard.

Het aandeel in particulier bezit, dat wij boven taxeerden op 2 milliard, is dan juist één derde deel.

Deze zelfde verhouding mag men ook wel aannemen voor alle overige Nederlandsche obligaties, welke trouwens tezamen niet meer dan 2 milliard beloopten. Ook bij een eenigszins andere verdeelingsverhouding voor deze tranche kan het totaal niet sterk van bovengenoemde verhouding afwijken.

van de renteverlaging uitgaat, aanzienlijk veel geringer.

3. In cauda venenum; het venijn zit in den staart.

Met welk recht spreekt Prof. Mees over de „onzuiverheid” van het streven van hen, die met hem van meening verschillen? Wij zouden hem niet gaarne met gelijke munt betalen. Wij hebben veel respect en bewondering voor de volharding, waarmede Prof. Mees, geheel alleen, zijn campagne voor het herleidingsstelsel voortzet.

Wij begroeten in hem ten deele een medestander, omdat hij, evenals wij, doordrongen is van de verderfelijke economische en sociale gevolgen, welke van een wijziging van het algemeene prijsniveau moeten uitgaan.

Voor zoover wij verschillen in de keuze der practisch uitvoerbare middelen, zouden wij hem toch gaarne willen volgen en het herleidingsstelsel als voorloopige maatregel aanvaarden en mede propageeren, indien wij niet overtuigd waren, dat het met name bij dalende prijzen de crisis zou verscherpen in plaats van verzwakken.

Want wanneer de kapitaalgevers weten, dat de door hen uitgezette hoofdsommen zullen worden herleid tot een lager nominaal bedrag, terwijl zij bij opzegging van het crediet de zekerheid hebben, dat zij het nominale bedrag integraal zullen incasseeren, dan staat het practisch gesproken vast, dat zij de zekerheid van het laatste zullen verkiezen boven de waarschijnlijkheid van het eerste.

Maar al mocht dit alles anders zijn, dan nog vragen wij ons af met welk recht en ook met welk nut Prof. Mees (en hij waarlijk niet alleen) de discussies over het geldvraagstuk bederft door een verdachtmaking van zijn tegenstanders.

Het geldvraagstuk is in zijn diepsten aard een technisch probleem. Voor een goede visie op dit vraagstuk is noodig eenige elementaire kennis van regulatietechniek en mathematische statistiek en een breed inzicht in de bedrijfseconomische en sociaal-economische werking van de prijsveranderingen van het ruilmiddel.

Waarom zouden wij dit probleem, van welks oplossing zoo ontzaglijk veel afhangt, nog extra bemoeilijken?

J. GOUDRIAAN.

10 Maart 1937.

CONCENTRATIE VAN HET BEDRIJFSLEVEN ALS GEVOLG VAN OORLOGSVOORBEREIDING.

Van wereldeconomisch standpunt beschouwd is de concentratie der groote bedrijven een van de meest belangrijke en noodzakelijke gevolgen van de huidige bewapeningsconjunctuur. Wij zeggen uitdrukkelijk: noodzakelijk, omdat bijna elke Staat, die bewapent (met uitzondering van Rusland natuurlijk), juist omgekeerd meent de productiekraft van den individueelen boer, den individueelen ondernemer, in het kort van den z.g. middenstand, als belangrijkste voorwaarde voor de bewapeningsactiviteit te moeten beschouwen. De bewapening veroorzaakt echter niet alleen een versnelde en algeheele industrialisatie van het ambacht en de industrie der verschillende landen, doch maakt den landbouw tevens in grootere mate afhankelijk van machines, zoals tractors, silo's, enz. dan in normale omstandigheden, waardoor dus zelfs de landbouw in de sfeer van het grootbedrijf, vaak verborgen door staatsocialistische of staatskapitalistische verordeningen, betrokken wordt.

De bewapeningsconjunctuur is noodzakelijkerwijze een conjunctuur van de massaproductie van bepaalde soorten geschut, tanks, vliegtuigen, schepen, vaartuigen, als ook van bepaalde chemische verbindingen en metaallegeeringen, enz., tegen nauwkeurig berekende productie- en prijsvoorwaarden, welke door de bewapeningsinstanties worden voorgeschreven. Het spreekt vanzelf, dat de van uit één punt geleide opdrachtgeving slechts enkele tegenpartijen vereischt, want

de militaire opdrachtgevers kunnen onmogelijk met vele afzonderlijke kleine ondernemers onderhandelen. Ook daar, waar syndicaten of kartellen pogen in opdracht van de daarbij geïnteresseerde kleine en middelgroote bedrijven met de leger-, vloot- en luchtvaartinstanties te onderhandelen, zijn de concurrentiemogelijkheden voor de groote bedrijven inderdaad gunstiger, voornamelijk wanneer deze tevens over eigen grond- en hulpstoffen beschikken, en daardoor goedkoper en sneller kunnen werken. Dit is tegenwoordig nog belangrijker als gevolg van de heerschende schaarschte aan staal en ijzer, teerproducten, grondstoffen voor de textielindustrie, rubber, metaal, enz., want gewoonlijk hebben de groote bedrijven zich door aankopen op termijn ook in dit opzicht beter kunnen voorzien dan de kleine en middelgroote bedrijven. Bovendien is het toch voor een ieder duidelijk, dat aankoop in het groot (zowel loco als op termijn) goedkoper is dan het koopen van kleine partijen, waarbij echter degeen, die groote legeropdrachten heeft, of volgens den stand van zaken verwacht, reeds bij voorbaat in een gunstiger positie verkeert.

Hierbij komt nog de overal aanwezige behoefte voor bewapeningsdoeleinden aan speciale of buitengewoon geheim gehouden aanvals- of verdedigingsmiddelen, waarvan de fabricatie in het groot natuurlijk niet aan de kleine en middelgroote bedrijven kan worden toevertrouwd. Echter niet, omdat geheimhouding bij de groote bedrijven beter verzekerd schijnt te zijn, doch omdat de daarvoor noodzakelijke constructies en geheele inrichting bij deze uit een oogpunt van techniek en bedrijf gemakkelijker op gang gebracht worden. Gewoonlijk beschikken zij ook over laboratoria van groote capaciteit, welke met de laboratoria gemakkelijker kunnen samenwerken. Ook het invoeren van nieuwe constructiemiddelen en materialen gaat zonder de nauwe betrekkingen tusschen constructeur en leverancier van de nieuwe materialen met groote moeilijkheden gepaard. Wanneer wij aannemen, dat, zooals thans inderdaad in vele landen geschiedt, in plaats van het ontbrekende staal voor de voorziening van de artillerie kunsthars van bepaalde vastheid, tegen stooten en warmte bestand, en dergelijke stoffen als surrogaat worden genomen, dan is zulks zonder uitgebreide groote onderzoekingen door een grootbedrijf niet mogelijk. Of, indien wij een ander voorbeeld nemen: vliegbenzine met een zeer bepaald octaangehalte voor zeer bepaalde motoren met zeer bepaalde samenstellingen en legeringen moet worden onderzocht. Dit kan natuurlijk niet geschieden in samenwerking met zeer kleine raffinaderijen en crackinstallaties. In de practijk van de bewapening doen zich dagelijks talrijke dergelijke gevallen voor; wij noemen slechts eenige toevallige voorbeelden.

Een gevolg van de tegenwoordige koortsachtige bewapening is natuurlijk de voortschrijdende te sterke industrialisatie van de geheele wereld. Want de vormen, normen en materialen, welke bij de verbetering van de nationale bewapening bruikbaar bleken, zijn dit dan ook bij het scheppen van een technisch en economisch zeer rendabel productie-apparaat voor „vredesdoeleinden”. Een speciale staal- of aluminiumlegeering, een bijzondere elektrische smeltoven, bijzondere thermische of chemische stoffen worden zoodoende geleidelijk onontbeerlijk voor het normale bedrijfsleven. Het kenmerk is dan echter, dat zij een kwalitatief grootere, vluigere en voor alles rijkere serieproductie waarborgen. Wanneer deze onder gunstiger technische voorwaarden voortgebrachte massaproductie echter ook nog — zooals dit na een economisch uitputtenden of verloren oorlog vanzelf spreekt — op de buitenlandsche markten moet concurreren, en wel, zoo mogelijk, met andere landen, die onder den prikkel van de oorlogsbewapening zich parallel ontwikkeld hebben, dan is goedkoopere productie hiervoor de eerste voorwaarde. Een verder gevolg is ook reeds begunstiging van de groote bedrijven

om deze reden, dat de handelsbalans van het land het eischt. Elke bewapening en in de eerste plaats elke daarop volgende werkelijke oorlog heeft dus de tendens, den middenstand ten gunste van het grootbedrijf en in nog sterkere mate ten gunste van het concern van verticale structuur te verzwakken. Dit heeft met de toeneming van het aantal kleinhandelsbedrijven niets te maken. Evenals het z.g. Hindenburg-programma van de versnelde massaproductie er gedurende den oorlog in Duitschland toe leidde, dat het ambacht en de middelgrote industriële bedrijven tenslotte slechts hulpondernemingen van de groote bedrijven werden, zou men zeer terecht dezelfde tendens overal, bijv. thans in het zich sterk wapenende Engeland en Italië, kunnen zien; echter wordt het duidelijke inzicht eenigszins vertroebeld, doordat thans gedurende de koortsachtige hoogconjunctuur van de bewapening, alle arbeidskrachten in even sterke mate aan het werk zijn en goed worden betaald. De feitelijke verschuiving naar concentratie tot grootbedrijven wordt pas duidelijk, zoodra de koorts van de bewapening plaats heeft gemaakt voor een rustiger wending. Voor zoover het Nederland betreft, kan bovenstaande prognose slechts zeer voorwaardelijk worden toegepast, omdat hier te lande niet, zooals elders, het geheele bedrijfsleven op de bewapening is omgeschakeld en bovendien zeer veel bewapeningsorders — zelfs bestellingen voor vliegtuigen — in het buitenland worden geplaatst. Derhalve werd het zuiver agrarische, vrije karakter van den Nederlandschen Landbouw niet door de in elk geval weinig omvangrijke, nationale bewapening aangetast.

De bewapeningsconjunctuur is echter tegelijkertijd aanleiding voor het betrekken van den Landbouw in de concentratie van de bedrijven. Dit geschiedt door de reservevorming voor geval van oorlog. Gebleken is, dat de veiligere levering van grootere hoeveelheden graan, aardappelen (welke thans als belangrijke grondstof voor stijfsel en alcohol gelden), suiker, veevoeder, enz., door het grootbedrijf een nationale noodzakelijkheid is. Overal, waar om sociale en politieke redenen een verkaveling van het grootbedrijf plaats heeft (bijv. in Polen, Roemenië), wordt er tegelijkertijd voor gezorgd, dat geen geatomiseerde partieele huishouding ontstaat, doch door gemeenschappelijk gebruik van tractorstations, silo's voor veevoer, betrekken van kunstmest, leveringscontracten, enz. een productie in het regionale kader voor eventueele oorlogsbehoefte verzekerd blijft. In vele landen, die bewapenen, bijv. in Duitschland (waar zelfs de onvervreembare erfgoederen en groote graanbedrijven in het Oost-Elbe-gebied naast de z.g. erfboerderijen zorgvuldig worden behandeld) of in Italië (waar de staat tot in details den „graanoorlog” ook in den zin van verbeterde productie in het groot leidt, den grootsten invloed op de productie van moerbeiboomen voor de zijdentelt, de hennepproductie of de binnenlandsche celluloseproductie uit tarwestroo met behulp van het z.g. Pomillo-procédé uitoefent) en andere landen gaat op het oogenblik de wijziging van de agrarische structuur al te zeer met leiding van den Staat gepaard. Hierdoor is het echter op het eerste gezicht moeilijk een bepaalde tendens, zooals in de industrie, te constateeren. Het is zeker niet te gewaagd te beweren, dat ook het gemechaniseerde en van vele externe factoren afhankelijke landbouwbedrijf bij het wegvallen van den sluier van de bestaansbemoeienis zijn beoogde capaciteit niet als zelfstandig bedrijf zou kunnen benutten. Over het algemeen echter zijn, zooals vanzelf spreekt, Landbouw en industrie niet met denzelfden maatstaf te behandelen; wij spreken hier alleen van mogelijke gevolgen van de bewapening voor de eerste, temeer daar, waar van graanfabrieken en dergelijke sprake is.

Dr. JAMES RUBINFELD.

EEN TAAK VOOR ONZE BOUWNIJVERHEID IN SCANDINAVIË?

Het laat zich aanzien, dat Scandinavië van zijn betrekkelijk gunstige conjunctureele positie gebruik zal gaan maken om zijn grooten achterstand op het gebied der volkshuisvesting te gaan inhalen. Om dit snel genoeg te kunnen doen zullen nu ook buitenlandsche — w.o. Nederlandsche — architecten daar een arbeidsveld kunnen vinden, met opheffing — onder zekere voorwaarden — van de belemmeringen, gelegen in het verkrijgen van een arbeidsvergunning.

De achterstand in de woningvoorziening, welke in ons land in de oorlogs- en eerste na-oorlogsjaren zoo nijpend was, bestaat in Zweden en Noorwegen¹⁾ nog onverminderd, met alle misère van dien. De verbetering van het woningtype, die in ons land met sprongen — voor het geïnvesteerde kapitaal wel eens al te groote sprongen — plaats vond, heeft daar begrijpelijkerwijs ook niet die vlucht genomen. In Oslo bestaan arbeiderswoningen gemiddeld uit 3 vertrekken, 2 kamers en een keuken, tezamen met vestibule en privaat niet veel meer dan 100 m² inhoud. In Stockholm heeft men dit gemiddelde nog niet eens bereikt. Het streven van de Zweedsche regeering is er voorloopig op gericht dit type tot een *minimum* te maken, hetgeen als men onderstaande cijfers van den woningvoorraad in Stockholm nader beschouwt, geen sinecure is, evenmin als in Oslo.

Stockholm²⁾. Eind 1935 bestonden de 171.878 getelde woningen uit:

A. 1 keuken	264	} (21,- %)
1 kamer	28.153	
2 kamers	6.904	
3 en meer kamers zonder keuken....	503	
1 kamer en een aandeel in een keuken	202	
2 en meer kam. en aandeel in keuken	34	
B. 1 kamer en een keuken	56.079	(32,6 %)
C. 2 kamers en een keuken	40.761	(23,7 %)
3 kamers en een keuken	16.580	(9,6 %)
4 kamers en een keuken	9.178	(5,3 %)
5 kamers en een keuken	6.288	(3,7 %)
6 en meer kamers en een keuken.....	6.932	(4,- %)

Oslo³⁾. Eind 1933 bestonden de 69.309 geregistreerde woningen uit:

A. 1 kamer zonder eigen keuken	2.854	} (5,3 %)
2 kamers zonder eigen keuken	733	
3 kamers zonder eigen keuken	89	
B. 1 kamer en een keuken	17.105	(24,7 %)
C. 2 kamers en een keuken	22.308	(32,2 %)
3 kamers en een keuken	9.764	(14,1 %)
4 kamers en een keuken	7.196	(10,4 %)
5 kamers en een keuken	4.528	(6,5 %)
6 en meer kamers plus keuken	4.732	(6,8 %)

In andere steden is de toestand waarschijnlijk niet veel beter; Göteborg⁴⁾ gaf in 1931 nog 70.9 pCt. voor het aantal woningen, met minder dan 2 kamers en keuken (A. en B. uit de overzichten). Op het land kent men deze benauwende toestanden niet; daar bouwt men zelf naar eigen behoefte aan en bezigt hoofdzakelijk hout als materiaal, in de steden moeten ook groote gezinnen vaak genoegen nemen met 2 kamers en een keuken (in Oslo volstonden bij de laatste telling (1931) 1.750 gezinnen van 6—10 personen met 1 kamer en een keuken en ruim 3.000 gezinnen van die grootte met 2 kamers en een keuken). Het wandgedierte teelt er dan ook welig. Volgens officieele berekeningen is 80 pCt. der huizen in Oslo er door aangetast. De reinigingsinstellingen verheugen zich in een ongelooflijke populariteit.

Het aantal *woningzoekenden* is groot, het gemeentelijk verhuurkantoor in Oslo (van Stockholm zijn geen gegevens voorhanden) noteerde eind 1935 3.500 woningbehoevende families, waarvan er 1.850 bij an-

¹⁾ Over Denemarken ontbreken mij de juiste gegevens.

²⁾ Statistisk Aarsbok för Stockholms Stad 1936.

³⁾ Statistisk Aarbok for Oslo By 1935.

⁴⁾ Bostadsundersökningen 1931, Göteborg.

deren inwoonden en 450 tijdelijk ontbonden waren. De toevluchten voor daklozen zijn permanent overbelast.

Daarentegen is het aantal *leege woningen* zeer gering en bedroeg in Oslo niet meer dan een half procent, terwijl de gemiddelde woningreserve minstens 2 à 3 pCt. behoort te bedragen. In Stockholm wordt het cijfer van 2 pCt. juist bereikt; de kwaliteit dezer woningen is gelijk aan die van het totaal.

Neemt men hierbij in aanmerking, dat de Zweedsche regeering aangekondigd heeft haar passieve bevolkingspolitiek te zullen wijzigen in een begunstiging van de meer kinderrijke gezinnen, daarbij 4 kinderen per gezin als norm aannemend, dan blijkt dat het woningruimteminimum: 2 kamers en keuken, zeker niet te hoog gegrepen is.

De huren.

De huren zijn hoog; betaalt men per week in de Nederlandsche steden voor een woning van 3 à 4 vertrekken f 3,— à f 6,—; in Stockholm kost hetzelfde Z.Kr. 18 à 26 of f 8,30 à f 12,—. Hieronder volgen jaarhuren in Kronen zooals die eind 1935 voor verschillende Zweedsche steden golden¹⁾:

	2 kamers en keuken	3 kamers en keuken	4 kamers en keuken
Stockholm	924	1.336	1.715
Göteborg.....	769	1.139	1.503
Malmö.....	601	860	1.154
Norrköping	634	909	1.145
Hälsingborg	494	690	915
Boraas.....	607	857	1.030
Gävle	635	912	1.213

Voor centrale verwarming, waarvan een groot deel der woningen voorzien is, moeten deze huren met pl.m. 50 pCt. worden verhoogd. In Oslo zijn deze cijfers lager, maar toch nog aanzienlijk hooger dan ten onzent:

Oslo	556	848	1.219
------------	-----	-----	-------

En dan is men er met de huur alleen nog niet af. Eer men een woning betreft behoort men als regel een aandeel in het blok te nemen, dat voor een arbeiderswoning in Oslo veelal duizend Kronen (f 450) bedraagt, waardoor de eigenaar zich bij voorbaat tegen huurderiving door schuld dekt.²⁾

Men zou intusschen een te poovere indruk krijgen van den welstand der Scandinavische arbeiders als aan het bovenstaande niet werd toegevoegd, dat zeer velen een vrij comfortabel buitenhuisje hun eigendom kunnen noemen, waar zij 's zomers hun gezin heen zenden en zelf de week-ends doorbrengen. De talrijke groene eilanden in de Oslo-fjord en de kuststrook er langs vertoonen duizenden van zulke huisjes, die het tekort aan licht en lucht in den langen winter, gedurende den korten zomer weer doen vergoeden.

Nieuwbouw.

Uit bovengenoemde cijfers van het gemeentelijk verhuurkantoor te Oslo blijkt reeds, dat de achterstand in de „woning”voorziening groot is, de onderstaande geven een indruk in hoeverre men er in slaagt deze te verkleinen³⁾:

¹⁾ Statistisk Aarsbok för Stockholms Stad 1936.

²⁾ Van de nieuwe middenstandswoningen aldaar geeft de volgende advertentie, Dagbladet, April 1937, van een complex, dat dezer dagen gereed komt, een beeld:

„Het gebouw is opgetrokken in steen, met tegenfaçaden en met branddeuren tusschen de étages, groot 5 étages en een teruggebouwde 6e étage met een ruim terras er voor. Het bevat 43 woningen, van 2 tot 5 kamers plus keuken elk en heeft 54 opgangen, waarvan 2 met lift. Centrale verwarming. Eiken parketvloeren en open haard in de woonvertrekken. Badkamer, warmwatervoorziening. Kosten: 3 pCt. rentedragende obligatie van Kr. 3000 tot Kr. 6000, huur Kr. 125 tot Kr. 200, centrale verwarming en warm water inbegrepen.”

³⁾ Statistisk Aarsbok for Oslo By 1935.

	Aantal huwelijken	Aantal ge- gereedgek. woningen	Aantal ingeschrevenen bij het gemeentelijk verhuurkantoor
1929	2.923	1.016	4.025
1930	2.974	1.249	3.860
1931	2.815	1.368	3.936
1932	2.887	2.360	3.499
1933	2.692	1.537	3.384
1934	2.910	2.091	3.403
1935			3.500

Van de 2.091 in 1934 gereedgekomen woningen bestonden er 283 uit 1 kamer en keuken en 1.295 uit 2 kamers en keuken.

Voor Stockholm luiden deze gegevens als volgt¹⁾:

	Aantal huwelijken	Aantal gereedgekomen woningen	w.o. voor rekening van overheids- lichamen
1929....	4.819	5.600	15,5 %
1930....	5.325	8.700	13,4 %
1931....	5.595	8.300	21,4 %
1932....	5.286	8.300	33,- %
1933....	5.175	3.850	28,4 %
1934....	5.494	3.000	24,2 %
1935....	6.095	5.800	18,4 %

Stockholm is er dus iets minder slecht aan toe dan Oslo, hetgeen ook uit de woningreserve blijkt. Een volledig beeld geven de laatste cijfers niet, omdat het aantal in deze jaren af te schrijven gezinnen niet bekend is, maar vooral omdat de trek naar de stad, die zowel in Noorwegen als Zweden nog aanhoudt, het woningtekort vergroot. In 1930 telde men in Stockholm 58.9 pCt. geïmmigreerden onder de bevolking, terwijl er ruim 20 pCt. minder dan 5 jaar in de stad woonachtig was.

De autoriteiten in Zweden zien thans in, dat drastische maatregelen noodig zijn om tot betere toestanden te geraken en de soepeler toepassing van het stelsel der arbeidsvergunningen ten bate van uitheemsche architecten wijst erop, dat zij haar onmacht om het probleem geheel zelf op te lossen, toegeeft.

* * *

De vraag die nu rijst is, of ook andere deelen van onze bouwnijverheid niet in dit werk betrokken kunnen worden. Het bouwkapitaal heeft er in de laatste jaren in Nederland niet voor teruggeschrikt om zichzelf keer op keer te benadeelen door het bouwen van woningen, waarnaar geen vraag, althans geen koopkrachtige vraag bestond.

Een bijkomstige omstandigheid, die de vraag, aan het hoofd van dit artikel gesteld, heeft opgeroepen is het overleg tusschen de „Oslo-staten” om de economische banden vaster aan te halen. Ter gelegenheid van de Haagsche conferentie is in de pers betoogd, dat men onmogelijk grootsche resultaten hiervan kon verwachten, omdat het percentage met de Scandinavische landen uitgewisselde goederen zoo klein is. Dit moge juist zijn, het zegt weinig over de mogelijkheid van kapitaal en arbeid-export. Wat het kapitaal betreft, de geldmarkt is in Zweden thans buitengewoon ruim, zoodat het misschien meer voor de hand ligt als onze ondernemers daarop eerst een beroep zouden doen.

Het zou op zijn minst te onderzoeken zijn in hoeverre er met de welwillende moreele en wellicht ook financieele steun der Noorsche en Zweedsche regeeringen door de Nederlandsche bouwnijverheid aan de verbetering van de volkshuisvesting in Scandinavië zou kunnen worden deelgenomen. Wij ontveinzen ons de moeilijkheden daaraan verbonden niet. Het resultaat zou echter het hoofd bieden hieraan wel eens kunnen loonen. Eer het Nederlandsche woningpeil bereikt is, zullen er vele jaren van naarstigen arbeid moeten verlopen. De Nederlandsche producent zou vergunning moeten krijgen althans ten deele gebruik te maken van Nederlandsche arbeidskrachten, daar deze beter dan de Scandinaviërs verstaan rationeel te werken. Aangezien de werkloosheid er lang

¹⁾ Statistisk Aarsbok för Stockholms Stad 1936.

Tal van andere statistieken leeren ons dat de toestanden in de noordelijke landen ontzaglijk veel gemeen hebben met die in ons land en dat de bevolking dezelfde cultuur, dezelfde wenschen, dezelfde behoeften heeft als wij. Indien in den geest van Oslo wordt samengewerkt moet de mogelijkheid wel bestaan om met vereende krachten het chronische woningtekort, dat meer en meer een acute woningcrisis dreigt te worden, te liquideeren.

H. D. BAARS.

AANTEKENINGEN.

Deviezenreglementeering en opgaande wereldconjunctuur.

Toen vijf jaar geleden de eerste clearingovereenkomsten werden gesloten, aldus ontleenen wij aan een artikel van Prof. Mr. G. W. J. Bruins in het Kwartaalbericht van de Amsterdamsche Bank van April 1937, viel nauwelijks te voorzien, dat het instituut een zoodanige ontwikkeling zou nemen als metterdaad het geval is geweest. Allengs toch is de groote meerderheid der landen, die aan het internationale verkeer deel hebben — met als belangrijkste uitzondering de Vereenigde Staten — tot het afsluiten van dergelijke overeenkomsten overgegaan. Hun aantal bedraagt thans ruim 170, waarnaast nog een 25-tal deviezenovereenkomsten van beperkter strekking zijn te registreeren.

Deze ontwikkeling kan niet worden geïnterpreteerd als zou de clearing als een hogere vorm van internationale verrekening zijn aan te merken. Integendeel, ook al heeft de clearingtechniek zich in deze jaren in tal van opzichten verbeterd en is zonder quaestie al doende in verschillende met de clearing direct samenhangende problemen een duidelijker inzicht verkregen, zoo is het aan geen twijfel onderhevig, dat ook de beste bilaterale regeling belangrijker achter staat bij het vrije internationale betalingsverkeer met zijn schier automatische omnilaterale schuldvereffening.

Het instituut der clearingen vindt dan ook niet zijn grond in zichzelf doch in de autonome deviezenreglementeeringen, die in de afgelopen jaren in tal van landen zijn ingesteld of wederingesteld. Het is een poging van de landen, die van deze ingrijpende unilaterale regelingen van het internationaal betalingsverkeer den terugslag ondervonden, deze althans ten deele in een bilaterale regeling om te zetten, anders gezegd het geassumeerd eenzijdig zeggenschap ten deele te vervangen door een gedeeld zeggenschap. In zooverre is er een directe parallel met de ontwikkeling der autonome en bilaterale regelingen op handelspolitiek gebied. Ook in dien zin, dat de clearingovereenkomsten, zooals nader zal blijken, tot enkele nieuwe toepassingen van het meestbegunstigingsprincipe hebben geleid.

De thans bestaande deviezenreglementeeringen zijn een kind van de crisis, preciezer: van de breuk, die in 1931, na twee jaren van acute prijsdaling en algemeene depressie, in het topzware samenstel van internationale credietverhoudingen op korten termijn en daarmede in het geheele internationale betalingsverkeer plaats vond. Een deel der getroffen landen heeft op dit gebeuren gereageerd door met opoffering der muntpariteit het vrije betalingsverkeer met het buitenland te handhaven. De meeste andere en in de eerste plaats de uitgesproken debiteurlanden hadden evenwel geen keus. Noch psychologisch — vele hadden kort te voren hun ruilmiddel reeds belangrijk in waarde zien dalen — noch ook financieel en economisch beschikten zij onder de toenmalige verhoudingen over voldoende weerstandsvermogen om, ook indien zij dit mochten hebben gewild, dezen weg te volgen. Intusschen is er nauwelijks een land aan te wijzen, dat niet met tegenzin den weg der deviezenreglementeering — in den regel hernieuwde deviezenreglementeering — is opgegaan. Verschillenden hebben aanvankelijk gepoogd door het aanleggen van

een breidel aan de massale terugtrekking van credieten althans een deel van het betalingsverkeer met het buitenland, met name de afrekening van handelsvorderingen, zooveel mogelijk vrij te laten. Enkelens zijn daarin gedurende zekeren tijd geslaagd maar tenslotte heeft vrijwel overal de tendens naar totaliteit, die — al ware het reeds door de noodzaak van controle op kapitaalvlucht — aan ieder ingrijpen in het betalingsverkeer met het buitenland eigen is, tot generale reglementeering van het deviezenverkeer geleid.

Sedert de gebeurtenissen van het jaar 1931 zijn thans bijna zes jaar verlopen. Het laagtepunt der crisis ligt, internationaal gezien, reeds eenige jaren achter ons en de wereld in haar geheel genomen verkeert sindsdien in een periode van opgaande conjunctuur, waarvan de intensiteit zich in de laatste maanden aanzienlijk heeft versterkt. Er is dus alle reden voor de vraag, hoe het thans met de deviezenreglementeeringen staat.

De reserve moet worden gemaakt, dat eigenlijk het huidig oogenblik voor de beantwoording dezer vraag minder geschikt is, aangezien de deviezenreglementeeringen behooren tot die groep van verschijnselen, waarin de invloed der conjunctuurverbetering niet dan met zekere vertraging tot uitdrukking komt. Het kan dus zijn, dat met het oog op de oogenblikkelijke snelle conjunctuurontwikkeling het beeld der bestaande deviezenreglementeeringen over een aantal maanden belangrijk zal zijn gewijzigd.

Onder deze reserve kan worden opgemerkt, dat stellig aan den eenen kant reeds thans op een reeks gunstige factoren gewezen kan worden, doch dat voor het overige het beeld nog verre van „einheitlich” is.

Van veel beteekenis is, dat de credieten op korten termijn alom aanzienlijk zijn teruggebracht — zij het in de meeste gevallen met belangrijke offers van de crediteuren — en dat voor de meerderheid der uitstaande leeningen — zij het eveneens op basis van sacrifices van de houders — speciale regelingen zijn getroffen. Ook de achterstand, die in vele gevallen bij het in werking treden der deviezenreglementeeringen of nadien op uitstaande handelsvorderingen bestond, is, mede dank zij de tusschenkomst van clearingregelingen, verdwenen of gedaald, zij het dat dikwijls een nieuwe clearingachterstand — waarover nader — is ontstaan.

De hoofdvraag is echter, hoe het staat met de in het kader der deviezenreglementeeringen bestaande spanningen, welke spanningen zich in hoofdzaak in onvoldoende voorziening in de binnenlandsche behoefte aan verschillende importartikelen en in den vorm van prijsspanningen manifesteren.

Om met de laatste te beginnen ligt het voor de hand, dat de belangrijke prijsstijging, die zich thans vrijwel over de geheele linie op de wereldmarkten en in de landen met vrij betalingsverkeer voordoet, daadwerkelijk ertoe moet bijdragen deze prijsspanningen, voor zoover zij niet uit het voorzieningstekort voortvloeien, te verkleinen en dat, indien deze prijsstijging voorshands verderen voortgang zal nemen, de verdere aanpassing der interne prijsniveaux aan het wereldprijsniveau hierdoor zal worden bevorderd. In dezelfde richting werkt, dat in verschillende landen hetzij reeds een lagere muntpariteit is aanvaard, hetzij langs den weg van valuta-toeslagen deze virtueel is benaderd. Ook de in enkele landen bestaande exportpremies, al dan niet verbonden met extra heffingen op den import, gaan in dezelfde richting.

Wat de quantitative verzorging betreft, is eveneens ten deele verbetering te bespeuren, vooral voor zoover de landen in quaestie producenten zijn van grondstoffen voor de wereldmarkt en granen. Evenals de enorme prijsdaling dezer producten deze landen eenige jaren geleden extra zwaar trof, zoo is de oogenblikkelijke prijsstijging voor hen een voordeel. Gaat zulks wat de agrarische producten betreft met een goeden oogst gepaard, gelijk bijv. in verschillen-

de Zuid-Oost-Europeesche graanlanden in het afgelopen jaar het geval is geweest, dan is de winst dubbel.

Wanneer niettemin in verschillende landen nog aanzienlijke spanningen aanwezig zijn, dan is zulks mede het gevolg van het interne financieele en economische beleid. Een van de gevolgen van de instelling van een deviezenreglementeering is toch, dat de vrees, dat door eigen maatregelen de waarde van het geld zou kunnen worden beïnvloed — een vrees, die in de landen met vrij betalingsverkeer een zoo heilzamen invloed heeft uitgeoefend, zoowel als rem of als prikkel — niet meer bestaat. Voorts heeft uiteraard de in den laatsten tijd alom zich uitende bewapeningsdrang met zijn druk op budget en betalingsbalans de vermindering der spanningen niet in de hand gewerkt.

Al is het vraagstuk van de opheffing van de deviezenreglementeering in de meeste landen op het oogenblik nog niet acuut, bereikt is in ieder geval, dat in verschillende landen een eenigszins ruimer toepassing der bestaande voorschriften mogelijk is en dat de contrôle minder moeilijkheden baart. Over dit laatste punt moet men niet te licht denken. De eischen, die een deviezenreglementeering stelt enerzijds aan den burgerzin der inwonenden, anderzijds aan de deskundigheid en efficiency der met de contrôle belaste organen zijn altijd hoog. Met de toeneming der in het systeem besloten spanningen stijgen zij minstens in dezelfde reden.

Een andere omstandigheid, waarop in dit verband het licht dient te vallen, is de volgende. De deviezenreglementeering is in zichzelf uitsluitend een maatregel met betrekking tot het betalingsverkeer met het buitenland, gelijk het hoofdzakelijke zoo niet eenige doelwit ten tijde hunner instelling was den druk op de betalingsbalans en op de geldende muntpariteit te doen verdwijnen. Wat aldus aanvankelijk was een geïsoleerde maatregel op monetair gebied en van hoofdzakelijk monetaire strekking, is echter schier overal in steeds nauwer contact gekomen met het regeeringsbeleid op handelspolitiek gebied. Niet overal is dit contact even innig. Een zekere samengroeiing van de handels- en deviezenpolitiek is echter overal aan te wijzen.

Eensdeels ligt de noodzaak van zoodanig nauwer verband in de deviezenreglementeering zelf besloten. Zoo spoedig deze zich toch niet beperkt tot schifting en terzijdestelling van niet toegelaten transfers maar bij de toewijzing der deviezen een zekere, dikwijls ingrijpende, restrictie moet worden toegepast, is het noodzakelijk voor deze restrictie criteria in het leven te roepen. Deze criteria, waarbij uiteraard de graad van nuttigheid c.q. onmisbaarheid van de verschillende importartikelen voor de onderscheiden, naar rangorde te classeeren binnenlandsche behoeften op den voorgrond staat, liggen onvermijdelijk op handelspolitiek terrein of zoo men wil, op dat van het algemeen economisch regeeringsbeleid en even onvermijdelijk dwingt hun toepassing ertoe de noodige organen hiervoor, indien zij niet reeds bestaan, in het leven te roepen.

Omgekeerd beteekent de deviezenreglementeering, welke medebrengt, dat voor iedere individueele betaling naar het buitenland de medewerking van een regeeringsorgaan wordt vereischt, voor de handelspolitiek een formidabel wapen. Te meer bij de ontwikkeling, die de handelspolitiek in de laatste jaren in tal van landen genomen heeft.

Ook deze ontwikkeling vindt voor een deel haar oorzaak in de crisis. De verschoven internationale concurrentieverhoudingen, de niet minder scheefgetrokken prijsverhoudingen van de verschillende groepen van importartikelen in verhouding tot de binnenlandsche prijzen, het probleem der werkloosheid, dat importtransacties, die tevens drager zijn van een gelijkwaardigen export, een bijzondere beteekenis doet verkrijgen, vormen enkele voorname oorzaken, die

hiertoe hebben bijgedragen. Nieuwe verweermiddelen als het systeem der contingentteering, dat, indien het niet op een deviezenreglementeering kan steunen, een eigen apparaat vereischt, vinden hierin mede hun ontstaansgrond.

In het bestek van dit artikel moet met deze enkele aanduidingen worden volstaan. Duidelijk is echter, dat, wanneer bovendien uit hoofde van de deviezenpositie restricties moeten worden ingevoerd, nog een reeks adaptatie- en prijsproblemen aan de bovengenoemde worden toegevoegd.

Verschillende dezer factoren verliezen thans allens aan kracht. Daarnevens vindt het versterkt ingrijpen op handelspolitiek en in ruimeren zin op economisch gebied echter ook stellig zijn grond in factoren, die buiten de tegenwoordige crisis liggen, met name in den groei der algemeene ordeningsgedachte. Weliswaar is in de afgelopen jaren veel wat in wezen „krisenbedingd” was, in het kleed der ordening aangediend geworden en heeft een niet steeds juist onderscheiden aan de ordeningsgedachte zelve bij wijlen een grooter beteekenis toegekend dan haar in werkelijkheid toekomt. Zulks neemt echter niet weg, dat verschillende elementen in de structuur onzer tegenwoordige economische samenleving — geweest zij o.a. op de geringere gelding van het beginsel der onderlinge concurrentie in haar klassieke vorm, op de ontwikkeling van nieuwe marktbeheersende factoren en op de toenemende behoefte aan coördinatie — de gemeenschap in verschillend opzicht plaatsen voor een taak, waaraan deze zich bezwaarlijk geheel kan onttrekken. Op de moeilijkheden hieraan verbonden, zoowel uit een oogpunt van deskundigheid als om niettemin aan het particulier initiatief de onmisbare mogelijkheid tot vrije oetplooiing te laten, behoeft hier niet te worden ingegaan. Dat echter factoren aanwezig zijn, die, los van alles wat met de crisis samenhangt, het economisch regeeringsingrijpen, waaronder ook het ingrijpen in het handelsverkeer met het buitenland, veeleer in de hand werken, is bezwaarlijk te ontkennen.

Uit het bovenstaande volgt, dat de huidige deviezenreglementeeringen niet in alle opzichten met hare voorgangers uit den oorlogs- en na-oorlogstijd te vergelijken zijn en dat allens verschillende ramifications zijn ontstaan met het overig economisch staatsbeleid. Met dat al zijn aan den anderen kant de directe en indirecte voordeelen van een vrij en ongehinderd betalingsverkeer met het buitenland van dien aard, dat nauwelijks te verwachten is, dat, wanneer eenmaal de crisis en haar gevolgen tot het verleden zullen behooren, niet allens de meeste zoo niet alle landen in quaestie het reeds eenige jaren geleden door Oosteurijk gegeven voorbeeld zullen volgen, zoodat althans dit deel van het internationale verkeer van zijn kluisters zal worden bevrijd. Vooral zal dit het geval zijn, wanneer wederom een tijdperk van evenwichtige verhoudingen als gedurende de vier, vijf jaren vóór 1929 mocht aanbreken. Niet alle indicaties van het oogenblik wijzen hierop. Het is echter hartgrondig te hopen, dat de ontwikkeling inderdaad in deze richting zal gaan.

De toekomst van het goud.¹⁾

Nog steeds houden de geruchten over de op „handen zijnde” revalorisatie van den Dollar aan. Zij zijn begonnen toen enkele banken met het oog op het aankopen van groote hoeveelheden Russisch goud van de Federal Reserve Banks en de Schatkist zekerheid verlangden omtrent de handhaving van den goudprijs op 35 Dollar gedurende de verscheping.²⁾ Daar deze het niet gewenscht achtten de bewegings-

¹⁾ Gedeeltelijk ontleend aan „The Economist” van 17 April j.l. en aan „Wirtschaftsdienst” van 16 April 1937.

²⁾ Zie „Het signaal voor een monetairen terugtocht?” E.-S.B. van 14 April 1937, pag. 278.

vrijheid van de Regeering te beperken ter wille van de rentabiliteitseisen van eenige New-Yorksche bankiers, weigerden zij. Het gevolg was, dat de goudprijs te Londen van 142 s. 1½ d. op 2 April daalde tot 141 s. 7 d. op 6 April en na een korte stijging van ongeveer 4½ d. opnieuw daalde tot 141 s. 6 d. op 13 April. Natuurlijk zouden deze geruchten over het verlagen van den aankoopprijs van het goud in Amerika niet ontstaan zijn, wanneer de toestand in de Vereenigde Staten er geen aanleiding toe gegeven had. De gunstige conjunctuur houdt nog steeds aan, de prijzen stijgen en de goudstroom blijft zich nog steeds naar dit land bewegen.

Wat zullen de gevolgen zijn van een revalorisatie van den Dollar? Ten eerste zal de sedert de devaluatie aanhoudende goudstroom worden stopgezet, terwijl de geldswaarde van de gouddekking zal dalen. In theorie leidt dit tot credietinkrimping, zoodat het gestelde doel (n.l. verlaging van het prijsniveau) bereikt zou worden; in de practijk is dit echter niet het geval. De dekking is n.l. 11 milliard dollar groot en dus zoover van de dekkingsgrens verwijderd, dat er in geenerlei opzicht beteekenis aan te hechten is. De eigenlijke credietpolitiek verandert hierdoor dus geenszins. Het valt echter niet te ontkennen, dat de mogelijkheid bestaat, dat zich eenige credietrestrictie zou voordoen door psychologische factoren.

In de tweede plaats zal door de revalorisatie de invoer stijgen, terwijl de uitvoer sterk zal dalen; het goud zal dus naar de oude wereld afvloeien. Indien het goud nu juist naar die landen stroomt, waar het productief aangewend kan worden, dan zou dit een herstel van de wereldhuishouding kunnen beteekenen.

Er zijn practisch twee mogelijkheden om in de Vereenigde Staten den prijs van het goud te verlagen: n.l. óf samen met Engeland en Frankrijk, óf door het opzeggen van het monetaire driehoeksaccoord.

De eerste mogelijkheid is dadelijk uitgesloten; het is immers ondenkbaar, dat de Fransche kamer haar toestemming zou verleen aan een nieuwen vorm van deflatiepolitiek. Bovendien bezitten de Vereenigde Staten, Engeland en Frankrijk zulke groote goudvoorraden, dat de revalorisatieverliezen zeer gevoelig zouden zijn.

In het tweede geval ligt de beslissing alleen in handen van de Vereenigde Staten. Bij de laatste goudwet van Januari 1934 is Roosevelt gemachtigd den Dollar te devalueeren tusschen de 50 en 60 pCt. Haar goudwaarde is nu 59.06 pCt. van die van den Roosevelt Dollar, zoodat er een wetswijziging noodzakelijk is om tot eenige belangrijke revalorisatie te komen. Het is echter onwaarschijnlijk, dat dit door de Kamers zal worden aangenomen.

Andere middelen om te komen tot een verlaging van het prijsniveau zijn:

- disconto-politiek,
- open-markt politiek,
- het verlaten van het goudkernstelsel,
- en tenslotte door middel van een betere leeningpolitiek een betere verdeling van den goudvoorraad over de wereld, waardoor bepaalde landen gered worden van een goud-inflatie, andere van een goudtekort.

Zoo is binnen 10 jaar tijds het aspect geheel veranderd. Maakte men zich toen ongerust over een goudtekort, thans dreigt goudinflatie. Wat wel bleef, was de ongelijke verdeling van den goudvoorraad, waarvan Frankrijk, Engeland en de Vereenigde Staten het leeuwendeel bezitten, terwijl bijv. Duitschland vrijwel niets meer heeft.

Een beperking van de aankopen van goud door genoemde landen zou stellig geen weerklink vinden en bovendien door anderen, in het bijzonder de „havenots" worden tegengewerkt.

Het is zeer moeilijk om de eventuele gevolgen der revalorisatie na te gaan, daar andere valuta's evenmin stabiel zijn. Zoo zou het goud voortaan naar Engeland kunnen stroomen en daar op den duur een

gelijke situatie scheppen. Ook voor de landen buiten het monetaire driehoeksaccoord kan de toekomstige ontwikkeling niet onverschillig zijn. Zou bijv. de spanning tusschen dat accoord, welke blijkens den druk op den Franc bestaat, ertoe leiden dat Pond en Franc in waarde verminderen, dan verslechtert daardoor de positie van de landen buiten het accoord op de exportmarkten. En daarin zou de kiem voor nieuwe complicaties liggen.

Men zal zich afvragen, waarom aan het goud, dat hier blijkbaar niets anders dan last veroorzaakt, vastgehouden moet worden. Wel, ondanks het feit, dat vele landen hun geldstelsel los van het goud hebben gemaakt, neemt het toch nog een te groote plaats in de werking van het geldmechanisme in (bijv. op nieuwe goudbasis ingestelde valuta, Egalisatiefondsen), zoodat het een te groote beroering teweeg zou brengen, wanneer men het plotseling geheel overboord zou gooien.

INGEZONDEN STUKKEN.

CONVERSIE EN KOOPKRACHTTHEORIE.

Gaarne maak ik gebruik van de mij, door de redactie geboden, gelegenheid eenige korte opmerkingen te maken naar aanleiding van het in dit nummer voorkomend mij betreffende artikel van Prof. Goudriaan.

Schr. maakt daarin, ter verdediging der koopkrachttheorie, een scherpe tegenstelling tusschen de *bedrijfs-* en de *sociaaleconomische* beteekenis van loonsveranderingen. Dit is m.i. onjuist, daar beide niet te scheiden zijn. Immers dwingen bedrijfseconomische overwegingen tot loonsverlaging, indien deze tot herstel van de rentabiliteit noodzakelijk is, terwijl sociaaleconomische overwegingen in dat geval tot dezelfde noodzakelijkheid leiden, omdat werkloosheid het gevolg is van het verlies der rentabiliteit der bedrijven. Ook uit sociaaleconomisch oogpunt, ter bestrijding der werkloosheid is wegneming der wanverhouding tusschen prijzen en productiekosten geboden. Bedrijfs- en sociaaleconomische overwegingen zijn hier dezelfde. Zonder bedrijfswelvaart geen vermindering der werkloosheid.

Schr. doet verder een beroep op de practijk en wijst daarbij op Amerika, waar loonsverlaging zou zijn samengegaan met toenemende werkloosheid. Hij begaat hier echter de fout, waartegen zoo dikwijls door ons is gewaarschuwd, dat hij niet door den geldsluier heen ziet en daardoor vergeet, dat nominaal dalende loonen zeer goed reëel stijgende loonen kunnen zijn. Dat dit in depressietijd veelal het geval is, werd door ons herhaaldelijk betoogd. Daar de redactie mij voor mijne opmerkingen slechts zeer beperkte plaatsruimte toestond, moet ik hier verwijzen naar mijn bij de firma Veenman te Wageningen verschenen werk „Reëele Economie" (zie blz. 273, 290 en 349). Sindsdien heeft de heer M. Rooy in een te Rotterdam verschenen brochure nogmaals voor ons land aan de hand van een omvangrijk cijfermateriaal buiten elken twijfel gesteld, dat aldaar, niettegenstaande de toegepaste nominale loonsverlagingen, het reëele loon van den werkzaam gebleven arbeider in de achter ons liggende depressiejaren veelal is gestegen. Geheel anders dan Prof. G. betoogt, heeft de practijk dus geleerd, dat *malaise* veelal samenvalt met reëele *loonstijging*, economische *opbloei* met reëele *loonsverlaging*. Voor het feit, dat desniettemin bij aanvaarding van een herleidingsstelsel de mogelijkheid bestaat tot blijvende reëele loonsverhooging zonder depressieverschijnselen zij weder naar mijn genoemd boek verwezen.

Ik moet dus herhalen, dat de koopkrachttheorie, niettegenstaande Prof. G.'s bewering van het tegendeel, theoretisch en practisch fout is gebleken. Ware zij juist, dan moest zij echter ook worden aangevoerd tegen *renteverlaging*. Dat dit veelal niet geschiedt, gaf mij aanleiding tot de woorden, waaraan Prof. G. zich blijkbaar heeft gestooten.

Het verheugt mij, dat deze aanhanger der genoemde theorie thans mededeelt haar ook van kracht te achten ten aanzien van de door mij uit anderen hoofde afgekeurde conversiepolitiek. Waarom hij niet eerder met betrekking tot deze aangelegenheid zijne meening heeft uitgesproken, tracht hij te motiveeren met de woorden: Omdat tot dusver door niemand het converteeren is verdedigd als een middel tot bestrijding van de werkloosheid.

Hoe nu? Aan Prof. G. is blijkbaar geheel voorbijgegaan de strijd over de vaste lasten, welke men toch wenschte verlaagd te zien met geen ander doel dan de bestrijding van de depressie en dus van de werkloosheid.

Schr. gevoelt blijkbaar wel, dat er aan zijn weer iets hapert en trekt zich daarom met bekwaamen spoed in een volgende loopgraaf terug met het beoog: Renteverlaging is *quantitatief* voor het economische leven van minder beteekenis dan loonsverlaging. Zeer juist! Hier ten minste zijn wij het eens (zie Reële Economie blz. 216). Doch terwijl mijnerzijds hieruit wordt geconcludeerd, dat er dus minder¹⁾ bezwaar bestaat zich tegen rente- dan tegen loonsverlaging te verzetten, acht Prof. G. het niet de moeite waard zich met de eerste bezig te houden, zoodat hij zweeg met zijn medestanders.

Er was zeker alle reden voor om op dat merkwaardige gemeenschappelijk zwijgen te wijzen. Van een *verdachtmaking* van tegenstanders was daarbij geen sprake, slechts van een *verwijt* aan hun adres.

Wij weten nu, dat Prof. G. dat verwijt niet aanvaardt. Komt zijn zwijgen dus niet voort uit gebrek aan sympathie met den belegger en ook niet uit het feit, dat de arbeider in ons economische leven een factor is, dien men liever ontziet dan den belegger, die niet is georganiseerd en moeilijk is te organiseren en evenmin uit andere uit algemeen oogpunt beschouwd weinig waardevolle overwegingen, maar houdt zijn zwijgen slechts verband met een *quantitatief* verschil in beteekenis van het arbeidsloon en de rente, dan zal de belegger, juist omdat hij zich vrijwel weerloos weet in den strijd om het bestaan, het toch zeker waardeeren, indien Prof. G. bij volgende gelegenheden, al is het alleen uit billijkheidsoverwegingen, hem niet weder beschouwt als *quantité négligeable* en als zoodanig vergeet.

Schr. is over hetgeen ik schreef zoo verbolgen, dat hij er zelfs *venijn* in meent te speuren. Ten onrechte, daar het, als gezegd, slechts inhield een volkomen doorzichtig en begrijpelijk verwijt. Wie mijne talrijke geschriften met voldoende aandacht gelezen heeft, zal trouwens weten, dat venijn niet tot mijn strijdmiddelen behoort. Wel pleeg ik onverbloemd de waarheid te zeggen, indien men aan deze naar mijne meening geweld aandoet of haar niet voldoende recht doet wedervaren of indien strijdmethoden worden toegepast, welke ik onvereinigbaar acht met de eischen eener wetenschappelijke discussie of met de waardigheid der wetenschap. Dat mijn woorden aan mijn tegenstanders dan niet aangenaam zijn, begrijp ik, doch stempelt ze nog niet tot venijn. Zij zijn meermalen de uiting van een eerlijke verontwaardiging, waarvoor ik mij allermint schaam. Wie zoodanige verontwaardiging nimmer voelt opkomen bij waarneming van de wijze, waarop de economische wetenschap helaas meermalen wordt beoefend, moet vischenbloed in zijn aderen hebben. Gelukkig is dat bij mij niet het geval.

Om eerlijk te zijn, moet ik zeggen, dat mij thans ook hindert de wijze, waarop Prof. G. zoo *en passant* het herleidingsstelsel als onhoudbaar meent te kunnen afwijzen, hoewel ik tegenover zijn vluchtige, ook door anderen gebruikte, argumentatie meermalen tegenargumenten heb gesteld, welke m.i. hare onhoudbaarheid

¹⁾ En zelfs geenerlei, wanneer, zooals bij het herleidingsstelsel, op andere, juistere wijze aanpassing der kapitaallasten wordt verkregen.

aantoonden (zie bijv. blz. 159 en 166 Reële Economie). Nu mijne geachte tegenstander ook het herleidingsstelsel in zijn artikel meende te moeten betrekken en bestrijden, had ik, naar mijn meening, veeleer mogen verwachten een poging aan te treffen tot ontzenuwing dier tegenargumenten. Dat eischte m.i. de wetenschap. Doch over die tegenargumenten zwijgt Prof. G. weder. Zooals anderen daarover zwegen. Bestaat soms ook hier een *quantitatief* verschil in beteekenis met hetgeen Schr.'s bijzondere belangstelling heeft?

Ik zal echter eindigen, ook om te voorkomen, dat in hetgeen ik nog zou willen zeggen weder venijn zou worden gespeurd, dat er niet in is.

W. C. MEES R.AZN.

Wageningen, 16 April 1937.

ONTVANGEN BOEKEN.

Het Zeerecht door Mr. Dr. H. F. A. Völlmar. (Haarlem 1937; H. D. Tjeenk Willink & Zoon N.V. Prijs geb. f 10.—).

Terwijl van het eerste deel reeds een derde druk is verschenen, ziet thans eerst het tweede deel van *Handelsrecht* het licht, waarin het zeerecht behandeld wordt. Bij de behandeling van de arbeidsovereenkomst van kapitein en schepelingen deed zich de vraag voor, of de oude dan wel de nog niet in werking getreden nieuwe wet moest worden behandeld. Op het voetspoor van Cleveringa werd het laatste gekozen.

Weliswaar schijnt onmiddellijke invoering van de nieuwe wettelijke regeling af te stuiten op financiële bezwaren, doch daarmede is zij nog niet van de baan en aan de genoemde bezwaren zegt de Minister van Justitie tegemoet te willen komen door geleidelijke invoering (Memorie van Antwoord Rijksbegroting 1936, zie W. 12986, blz. 3).

Wirtschaftsaufbau und Wirtschaftspolitik in Italien door Dr. Günther Altenbach, Diplomingenieur. (Würzburg 1936; Verlag Konrad Triltsch. Prijs gecart. R.M. 2.50).

Het boek geeft een beeld van den algeheelen organisatorischen opbouw van het Italiaansche bedrijfsleven evenals van de door het Fascisme ingevoerde maatregelen op sociaal-politiek gebied. Het boek is in drieën onderverdeeld. Het eerste deel behandelt het corporatieve bedrijfsleven. Na een overzicht over de van den pre-revolutionnair stand uitgaande evolutionnaire ontwikkeling van het Italiaansche bedrijfsleven, schetst de schrijver de inrichting, het bestuur, de controle, evenals de taak van de door den Staat erkende syndicaten, federaties en confederaties. Daarop volgt een beschouwing van de voltooiing van het corporatieve stelsel door de oprichting van de corporaties, waarvan de opbouw en de taak in details worden behandeld. Het tweede deel houdt zich bezig met de fascistische sociale politiek, en wel met de regeling van de arbeidsverhoudingen (collectieve overeenkomsten en arbeidsrecht-spraak) evenals met den opbouw van de verschillende sociale verzekeringen en haar aanvulling met een reeks speciale sociaal-politieke maatregelen en staats- en partijinstellingen. In het derde deel wordt de fascistische economische politiek in haar grondtrekken behandeld, waarbij met den landbouw, den buitenlandschen handel, de industrie, het ambacht, en het genootschapswezen inzonderheid rekening wordt gehouden.

La Société des Nations en 1936. (Genève 1937; Imp. Granchamp. In Nederland verkrijgbaar bij Martinus Nijhoff, Den Haag. Prijs Zw. Frs. 1.—).

Ook dit jaar heeft de Volkenbond weder in den vorm van een publicatie door de Section d'Information een overzicht van zijn werkzaamheden doen verschijnen. Dit boekje behandelt in hoofdzaak juridische en constitutioneele vraagstukken, politieke vraagstukken (waaronder het geschil tusschen Italië en Ethiopië), de vrije stad Dantzig, mandaten, de economische en financiële werkzaamheden, de organisatie van de verkeersmiddelen en den doorvoer, de organisatie van den gezondheidsdienst, de intellectueele samenwerking, opium, sociale vraagstukken, enz. Een hoofdstuk is eveneens gewijd aan de werkzaamheden van het Permanente Hof van Internationale Justitie.

Voor de eerste maal geeft dit boekje een lijst in chronologische volgorde van de gebeurtenissen, welke de werkzaamheden van den Volkenbond het afgelopen jaar heb-

ben gekenmerkt. Op deze wijze vindt men volgens den datum met de belangrijkste besluiten: de vergaderingen van de Assemblée, van den Conseil en de commissies of comités van den Volkenbond. Op deze tabel staan eveneens chronologisch vermeld de belangrijkste feiten van de wereldpolitiek, welke op de werkzaamheden van den Volkenbond invloed hebben uitgeoefend.

Essai sur l'évolution du Capitalisme au XIXe et au début du XXe siècle par J. Saint Germès. (Parijs 1935; Librairie Recueil Sirey).

Het woord kapitalisme wordt door schrijver gebruikt als wijze van productie, hetgeen insluit het gebruik van machines en motoren. Hij geeft een korte, vrij uitgebreide gedocumenteerde, beschouwing over de lange conjunctuurgolven, het verband met monetair factoren en producten-voorraden, prijzen, winsten enz.

Wostok's Economische Berichten over de Sowjet-Unie. 1e jaargang Nos. 1, 2, 3, 4 en 5. (De Sowjet-economie gezien door de kranten en tijdschriften der Sowjet-Unie). (Amsterdam; „Wostok” studie-maatschappij ter bevordering van den Nederlandschen handel en nijverheid C.V.; abonnementsprijs f 50.— per jaar).

Deze om de 14 dagen verschijnende Berichten willen uit de in de Sowjet-Unie verschijnende dagbladen en tijdschriften het materiaal over de economische en juridische positie der Sowjet-Unie verzamelen en rangschikken. De „Wostok” studie-maatschappij stelt zich tot taak hierdoor de vele firma's, welke zaken met de Sowjet-Unie zouden kunnen en willen doen, doch daar zij de groote uitgaven, die persoonlijke bezoeken en vertegenwoordigingen met zich medebrengen, niet kunnen riskeeren, niet weten, hoe zij deze relatie op andere wijze zouden kunnen aanknoopen, voor te lichten.

Beginselen der handelskennis (Organisatie en Techniek) door G. J. P. Hogeweg. (Wassenaar 1936; N.V. Uitgevers-Maatschappij v/h. G. Delwel. Prijs f 4.25).

Na de verschijning van den 5en druk is er in verband met verschillende onderwerpen, die in dit boek worden behandeld, zeer veel veranderd; men denke slechts aan nieuwe wettelijke bepalingen en wetswijzigingen, het reglement en goederentarief der Ned. Spoorwegen, de chèque, enz. Daardoor, en ook hier en daar ter verbetering van het inzicht moesten verscheidene hoofdstukken ingrijpend gewijzigd worden. Het werkt met vele voorbeelden en modellen en geeft meerdere vragen en opgaven.

Jaarboek van het Mijnwezen in Nederlandsch-Indië. Drie- en vierenzestigste Jaargang 1934—1935, algemeen gedeelte. (Batavia 1936; Landsdrukkerij).

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN MAART 1937.

Prov. en Gemeentelijke Leeningen ¹⁾ .. f 24.227,50
zijnde:
Nederland
Gem. Hillegom
f 1.303.000 ²⁾ 3½ % obl. a
99¼ % .. f 24.227,50
Bank- en Credietinstellingen ³⁾
Handelsondernemingen .. 1.800.000,—

zijnde:
Nederland
Aandeelen:
N.V. Curaçaosche Handel-
Maatschappij f 1.500.000
aand. ⁴⁾ à 120 % .. f 1.800.000,—
Rubber-Maatschappijen .. f 663.725,—
zijnde:
Nederlandsch-Indië
Aandeelen:
Rubber Cultuur Maatschappij
„Gondang” f 189.000
aand. ⁵⁾ à 102½ % .. f 193.725,—
N.V. Rubber Cultuur Maat-
schappij „Tjoeroeng”
f 470.000 aand. à 100 % f 470.000,—
Thee-ondernemingen .. 105.000,—
zijnde:
Nederland
Aandeelen:
N.V. Cultuur Maatschappij „Tji-
ranggon” f 100.000 aand. ⁶⁾
à 105 % .. f 105.000,—
Kerkelijke Leeningen .. 288.000,—
Nederland ⁷⁾ .. f 288.000,—
Totaal .... f 2.880.952,50

¹⁾ Bovendien conversie:

Prov. Utrecht f 2.718.000 3½ % obl. à 100 %.
Gem. Hengelo f 1.509.000 3½ % obl. à 99¼ %.

²⁾ Van het netto-provenu dezer leening is f 1.269.000 voor conversie afgetrokken.

³⁾ Conversie: Coöp. Grondkapitaalbank voor den Landbouw U.A. f 2.000.000 3½ % obl. à 100 %.

⁴⁾ Uitsluitend voor aandeelhouders.

⁵⁾ Recht van voorkeur 1 nieuw: 2 oude aand.

⁶⁾ Recht van voorkeur 1 nieuw: 4 oude aand.

⁷⁾ De Kerkelijke Leeningen zijn als volgt onderverdeeld:

Onderverdeeld:	Guldens	Rente-voet pCt.	Emissie-koers pCt.
Gereformeerde kerk van Dordrecht (conversie) ..	146.000	4	100
Gereformeerde kerk van Gouda (conversie f 60.000) ..	70.000	4	100
Congregatie der Kleine Zusters van den H. Joseph, Heerlen (conversie f 148.000) ..	350.000	4	100
Congregatie v. d. H. Catharina van Senen, Voorschoten (conversie f 174.000) ..	250.000	4	100
Orde der E.E. P.P. Dominicanen, Nijmegen (conversie) ..	450.000	4	100
Ver. R.K. Herstellingsoorden voor Longlijders en zwakke Kinderen, Amsterdam (conversie) ..	400.000	4	100
Alg. Commissie voor Kinderverpleging en kindbescherming's-Her-togenbosch (conversie) ..	350.000	4	100
Ver. voor Geref. School-onderwijs Delft (conversie) ..	110.000	4	100

Emissies in 1937.

(In Guldens.)

	Obligatiën	Nieuw kapitaal: Aandeelen	Totaal	Conversie:
Jan.	2.055.167,50	3.606.372,—	5.661.539,50	194.811'00,—
Febr.	28.354.181,66	2.184.500,—	30.538.681,66	209.449.898,34
Maart ...	312.227,50	2.568.725,—	2.880.952,50	9.334.000,—
	30.721.576,66	8.359.597,—	39.081.173,66	413.595.398,34

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	11-17 Apr. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	11-17 Apr. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	85.562	502.833	297.624	700	15.804	4.361	518.637	301.985
Rogge	1.624	97.692	87.971	—	2.375	1.700	100.067	89.671
Boekweit	140	2.838	6.266	—	—	100	2.838	6.366
Mais	33.390	402.618	235.265	2.341	50.324	53.101	452.942	288.366
Gerst	6.889	122.915	91.223	—	5.939	12.375	128.854	97.158
Haver	3.114	46.442	20.115	100	2.280	20	48.722	20.135
Lijnzaad	16.267	65.990	51.668	5.892	78.379	94.079	144.369	145.747
Lijnkoek	—	17.912	25.875	—	—	175	17.912	26.050
Tarwemeel	1.020	10.661	8.405	95	1.525	1.694	12.186	10.099
Andere meelsoorten	417	14.103	10.071	—	1.293	1.694	15.396	10.794

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk. (Disc. Wissels. 2 3 Dec. '36)	Lissabon .... 4 1/2 5 Mei '36
Bel. Binn. Eff. 2 1/2 3 Dec. '36	Londen ..... 2 30 Juni '32
Vrsch. in R.C. 2 1/2 3 Dec. '36	Madrid ..... 5 9 Juli '35
Athene ..... 6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1 1/2 1 Feb. '34
Batavia ..... 3 14 Jan. '37	Oslo ..... 4 7 Dec. '36
Belgrado ..... 5 1 Febr. '35	Parijs ..... 4 28 Jan. '37
Berlijn ..... 4 22 Sept. '32	Praag ..... 3 1 Jan. '36
Boekarest ..... 4 1/2 15 Dec. '34	Pretoria ... 3 1/2 15 Mei '33
Brussel ..... 2 16 Mei '35	Rome ..... 4 1/2 18 Mei '36
Boedapest ..... 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2 1/2 1 Dec. '33
Calcutta ..... 3 28 Nov. '35	Tokio .... 3.285 7 Apr. '36
Dantzig ..... 4 2 Jan. '37	Weenen ... 3 1/2 10 Juli '35
Helsingfors ..... 4 3 Dec. '34	Warschau .. 5 26 Oct. '33
Kopenhagen ..... 4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1 1/2 25 Nov. '36

OPEN MARKT.

	1937				1936	1935	1914
	17 April	12/17 April	5/10 April	29 Mrt./3 April	13/18 April	15/20 April	20/24 Juli
Amsterdam							
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1-3/16 ²⁾	3/8-4/16	3/16-3/16
Prolong.	1	1	1	1	1-1/4 ²⁾	3/14-4	2/14-3/14
Londen							
Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	4/14-3/4
Berlijn							
Daggeld.	—	2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	3 1/2-7/8 ³⁾	—
Maandgeld	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	2 1/2-3/4	3-1/4 ²⁾	3 1/2-3/4 ³⁾	—
Part. disc.	2 1/8	2 1/8-3	3	3	3 ²⁾	3 1/2 ³⁾	2 1/8-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/2	4-1/4 ²⁾	4-1/4 ²⁾	—
New York							
Daggeld 1)	1	1	1	1	3/4	1/4-1/2 ³⁾	1 3/4-2/12
Partic. disc.	5/8	5/8	5/8	5/8	5/8	9/16-5/16	—

1) Koers van 16 April en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 14/18 Apr. 3) 15/18 Apr.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
13 April 1937	1.82 1/2%	8.96 1/16	73.41	8.15 1/2%	30.78	100 1/4
14 " 1937	1.82 1/2%	8.96 1/16	73.38 1/2	8.15 1/2%	30.77	100 1/4
15 " 1937	1.82 1/2%	8.96 1/16	73.42	8.15	30.78	100 1/4
16 " 1937	1.82 1/2%	8.96 1/16	73.43	8.15 1/2%	30.77	100 1/4
17 " 1937	1.82 1/2%	8.98	73.42	8.16 1/2%	30.78	100 1/4
19 " 1937	1.82 1/2%	8.98 1/2%	73.43	8.16 1/4%	30.78	100 1/4
Laagste d.w.1)	1.82 1/2%	8.95	73.35	8.14	30.74	100
Hoogste d.w.1)	1.83	8.99 1/2%	73.50	8.17 1/2%	30.80	100 1/2%
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
13 April 1937	41.62	—	6.37	—	—	—
14 " 1937	41.64	—	6.37 1/2	—	—	—
15 " 1937	41.64	—	6.37	—	—	—
16 " 1937	41.66 1/2	—	6.37	—	—	—
17 " 1937	41.70	—	6.37	—	—	—
19 " 1937	41.68 1/2	—	6.37	—	—	—
Laagste d.w.1)	41.55	—	6.32 1/2	—	9.60	—
Hoogste d.w.1)	41.72 1/2	34.30	6.40	1.50	9.70	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen- hagen *)	Oslo *)	Hel- sing- fors 1)	Buenos- Aires 1)	Mont- real 1)
13 April 1937	46.20	40.02 1/2	45.05	3.95	55 1/2%	1.82 1/2%
14 " 1937	46.20	40.02 1/2	45.05	3.95	55 1/2%	1.82 1/2%
15 " 1937	46.20	40.02 1/2	45.05	3.96	55 1/2%	1.82 1/2%
16 " 1937	46.25	40.05	45.07 1/2	3.96	55 1/2%	1.82 1/2%
17 " 1937	46.32 1/2	40.10	45.15	3.96 1/2	55 1/2%	1.82 1/2%
19 " 1937	46.32 1/2	40.12 1/2	45.15	3.97 1/2	55 1/2%	1.82 1/2%
Laagste d.w.1)	46.12 1/2	39.95	44.97 1/2	3.92 1/2	55	1.82 1/2%
Hoogste d.w.1)	46.35	40.15	45.20	4.—	56	1.83 1/2%
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 1/2%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.
In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
13 April 1937	4,90 ^{25/32}	4,46 1/4	40,20	54,76
14 " 1937	4,90 ^{27/32}	4,46 1/4	40,20 1/2	54,76
15 " 1937	4,90 ^{15/16}	4,46 1/16	40,20	54,76
16 " 1937	4,92 ^{1/32}	4,47	40,20	54,76
17 " 1937	4,91 ^{25/32}	4,47	40,22	54,76
19 " 1937	4,92 ^{5/32}	4,47 1/4	40,22	54,76
20 April 1936	4,94 ^{1/16}	6,59 1/4	40,24	67,88
Muntpariteit..	4,86	3,90 1/2	23,81 1/4	40 1/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings- eenheden	3 Apr. 1937	10 Apr. 1937	12/17 April 1937 Laagste	17 Apr. 1937 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest 1)	Pen. p. £	24 1/2	24 1/2	24 1/2	25 1/2
Buenos Aires	p. peso p. £	16.17 1/2	16.12	16.08	16.16
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 1/2
Instanbul ..	Piast. p. £	612	613	612	613
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Kobe	Sh. p. yen	1 2	1 2	1 1/32	1 2/32
Lissabon ...	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/16
Mexico	\$ per £	18	17	17 1/2	18
Montevideo 2)	d. per £	27	27	26 1/2	27 1/2
Montreal ..	\$ per £	4.89 1/2	4.89 1/2	4.89 1/8	4.91 1/4
Rio d. Janeir. 4	d. per Mil.	3 1/32	3 1/16	3 1/32	3 1/8
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2	1/2 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2 1/4 1/16	2 1/4 1/16	2 1/4 1/16	2 1/4 1/16
Valparaiso 5)	\$ per £	128	128	128	128
Warschau ..	Zl. p. £	25 1/4	25 1/4	25 1/4	26 1/4

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 6 Oct. 39 1/8. 4) id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

	Londen 1)	N.York 2)	Londen
13 April 1937..	21 1/2	46	141 6
14 " 1937..	20 1/16	45 1/2	141 6 1/2
15 " 1937..	20 1/16	45 1/2	141 6
16 " 1937..	20 1/16	45 1/2	141 5 1/2
17 " 1937..	20 1/16	—	141 2
19 " 1937..	20 1/16	45 1/2	141 2
20 April 1936..	20 1/16	45 1/2	140/10
27 Juli 1914..	24 1/16	59	84/10 1/2

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 April 1937	15 April 1937
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 63.468.028,05	f 73.387.617,16
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorsch. op uit. Maart (resp. Febr.) 1937 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië	" 870.405,23	" 1.816.229,49
idem aan Suriname	—	" 2.609.359,26
Kasvord. weg. credietverst. afh. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	59.006.857,01	" 61.176.598,34
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	" 11.134.956,43	" 11.168.763,95
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	" 111.075.360,23	" 111.810.705,75
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) ...	" 38.266.895,17	" 30.066.148,11
	" 6.324.564,61	" 4.511.142,91

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 337.520.000,—	f 337.500.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 8.720.000,—	" 8.720.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.116.817,—	" 1.116.302,50
Schuld op uit. Mrt. (resp. Febr.) '37 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. l. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 1.308.629,10	—
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.209.811,56	" 1.183.176,78
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ..	" 16.030.500,11	" 16.081.630,—
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	" 116.025.473,34	" 106.278.691,45
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 8.000.000,—	" 8.750.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	" 97.603.129,21	" 98.999.067,12

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	10 April 1937	17 April 1937
Saldo Javasche Bank	—	f 2.217.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 254.000,—	" 305.000,—
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 60.314.000,—	" 63.687.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 6.750.000,—	" 6.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 1.000.000,—	" 1.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.514.000,—	" 1.514.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 1.202.000,—	" 1.304.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	" 560.000,—	" 560.000,—
Voorschot van de Javasche Bank ...	" 4.675.000,—	—

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 20 Mrt. 1937 f 38.087.000,—.

CURAÇAOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voor- schotten aan de kolonie	Dis- conto's	Diverse reke- ningen 1)	Diverse reke- ningen 2)
1 Maart 1937	4.502	5.344	160	44	1.380	95
1 Februari 1937	4.518	5.392	147	45	1.407	71
1 Januari 1937	4.531	5.118	111	45	1.191	104
1 December 1936	4.529	5.044	59	46	1.182	125
1 Maart 1935	4.582	4.458	279	45	656	108

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva.

STATISTISCH OVERZICHT

		GRANEN EN ZADEN								TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH					
		TARWE		ROGGE		MAIS		GERST		LIJNZAAD		BLOEM-KOOL		KASKOM-KOMMERS		SALADE		RUND-VLEESCH		VARKENS-VLEESCH	
		Bahia		74 kg Bahia		La Plata loco		64/65 kg La Plata loco		La Plata loco		1e soort		1e soort		1e soort		per 100 kg Rotterdam		per 100 kg Rotterdam	
		Rotterdam/A'dam per 100 kg.		Rotterdam/A'dam per 100 kg.		R'dam/A'dam per 2000 kg.		loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg.		R'dam/A'dam per 1960 kg.		p. 100 st. 5)		p. 100 st. 5)		p. 100 Krop		per 100 kg Rotterdam		per 100 kg Rotterdam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1925		17,20	100,0	13,07 ⁵	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926		15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927		14,75	85,8	12,47	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928		13,47 ⁶	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	26,47	100,0	23,08	100,0	5,83	100,0	93,—	100,0	77,50	100,0
1929		12,25	71,2	10,87 ⁵	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	26,32	99,4	23,83	103,3	7,60	130,3	96,40	103,7	93,12 ⁵	120,—
1930		9,67 ⁶	56,3	6,22 ⁵	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	16,32	61,7	18,28	79,2	3,51	60,2	108,—	116,1	72,90	94,—
1931		5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	18,49	69,9	16,89	73,2	4,33	74,3	88,—	94,6	48,—	61,—
1932		5,22 ⁵	30,4	4,62 ⁵	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	16,71	63,1	11,87	51,4	3,57	61,2	61,—	65,6	37,50	48,—
1933		5,02 ⁵	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	29,7	148,00	32,0	14,47	54,7	9,96	43,2	1,86	31,9	52,—	55,9	49,50	63,—
1934		3,67 ⁵	21,4	3,32 ⁵	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	11,72	44,3	8,78	38,0	2,52	43,2	61,50	66,1	46,65	60,—
1935		4,12 ⁵	24,0	3,07 ⁵	23,5	61,00	26,3	68,00	28,8	131,75	28,5	8,12	30,7	6,79	29,4	2,23	38,3	48,12 ⁵	51,7	51,62 ⁵	66,—
1936		6,27 ⁵	36,5	4,27 ⁵	32,7	74,00	32,0	86,00	36,4	166,50	36,0	8,82	33,3	6,45	27,9	1,76	30,2	53,42 ⁵	57,4	48,60	62,—
Juli	1935	3,92 ⁵	22,8	2,55	19,5	54,50	23,5	66,75	28,3	124,50	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	47,37 ⁵	61,—
Aug.	"	4,25	24,7	2,62 ⁵	20,1	55,25	23,9	64,50	27,3	132,25	28,6	—	—	—	—	—	—	44,80	48,2	52,55	67,—
Sept.	"	4,75	27,6	3,—	22,9	55,75	24,1	64,50	27,3	139,50	30,2	—	—	—	—	—	—	43,37 ⁵	46,6	56,62 ⁵	73,—
Oct.	"	4,95	28,8	3,35	25,6	57,75	24,9	64,75	27,4	142,75	30,9	—	—	—	—	—	—	46,07 ⁵	49,5	64,62 ⁵	83,—
Nov.	"	4,65	27,0	3,20	24,5	55,00	23,8	59,75	25,3	137,75	29,8	—	—	—	—	—	—	42,75	46,0	56,85	73,—
Dec.	"	5,15	29,9	3,40	26,0	56,75	24,5	60,75	25,7	146,50	31,7	—	—	—	—	—	—	44,75	48,1	52,25	67,—
Jan.	1936	5,45	31,7	3,52 ⁵	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	—	—	—	—	—	—	44,—	47,3	50,87 ⁵	65,—
Febr.	"	5,22 ⁵	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	—	—	—	—	—	—	43,77 ⁵	47,1	48,25	62,—
Maart	"	5,22 ⁵	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	—	—	—	—	—	—	45,75	49,2	46,57 ⁵	60,—
April	"	5,17 ⁵	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	11,56	43,7	10,65	46,1	3,09	53,0	48,50	52,1	45,37 ⁵	58,—
Mei	"	5,12 ⁵	29,8	3,17 ⁵	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	9,10	34,4	6,66	28,9	1,56	26,8	51,60	55,5	44,30	57,—
Juni	"	5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	5,80	21,9	2,03	8,8	0,63	10,8	54,15	58,2	46,25	59,—
Juli	"	5,62 ⁵	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	—	—	—	—	57,35	61,7	47,75	61,—
Aug.	"	6,35	36,9	4,02 ⁵	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	—	—	—	—	—	—	60,40	64,9	50,20	64,—
Sept.	"	6,50	37,8	4,40	33,7	85,00	36,7	88,00	37,3	166,75	36,1	—	—	—	—	—	—	61,05	65,6	51,87 ⁵	66,—
Oct.	"	8,80	51,2	6,02 ⁵	46,1	97,50	42,1	120,50	51,1	199,75	43,2	—	—	—	—	—	—	58,85	63,3	52,30	67,—
Nov.	"	8,55	49,7	5,72 ⁵	43,8	89,50	38,7	121,50	51,5	193,00	41,7	—	—	—	—	—	—	56,—	60,2	49,87 ⁵	64,—
Dec.	"	8,17 ⁵	47,5	6,97 ⁵	53,3	97,00	41,9	129,00	54,7	201,00	43,5	—	—	—	—	—	—	59,80	64,3	49,70	64,—
Jan.	1937	8,40	48,8	7,97 ⁵	61,0	97,50	42,1	132,00	55,9	201,50	43,6	—	—	—	—	—	—	64,60	69,5	52,75	68,—
Febr.	"	8,25	48,0	8,72 ⁵	66,7	100,50	43,4	129,00	54,7	194,50	42,1	—	—	—	—	—	—	66,17 ⁵	69,0	53,32 ⁵	68,—
Maart	"	9,15	53,2	9,02 ⁵	69,0	106,00	45,8	133,00	56,4	209,25	45,2	—	—	—	—	—	—	66,15	71,1	54,82 ⁵	70,—
5 April	"	10,60	61,6	9,87 ⁵	75,5	117,00	50,5	148,50	62,9	231,50	50,1	19,88	75,1	11,44	49,6	6,26	107,4	71,— ⁹	76,3	57,— ⁹	73,—
12 "	"	10,50	61,0	10,10	77,2	119,00	51,4	152,00	64,4	224,50	48,5	23,90	90,3	11,03	47,8	4,—	68,6	68,70 ⁷	73,9	56,— ⁷	72,—
19 "	"	9,85	57,3	10,12 ⁵	77,4	111,50	48,2	148,50	62,9	221,00	47,8	—	—	—	—	—	—	71,— ⁸	76,9	55,75 ⁸	71,—

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 1932. 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

		MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
		STEENKOLEN		PETROLEUM		BENZINE		KATOEN			WOL			KOE-HUIDEN		KALK-SALPETER					
		Westfaalsche/Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		Mid. Crude 33 t/m. 33.90 Bé s. g. per barrel		Gulf exp. 64/66 ⁹ cts. per U.S. gallon		Middling locoprijzen New-York per lb.		F. G. F. Sakellarides Liverpool		G. F. No. 1 Oomra Liverpool		WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.		WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK-SALPETER Gld. per 100 kg netto	
		f	%	f	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%	cts.	%
1925		10,80	100,0	4,16 ⁵	100,0	36,85	100,0	57,7	100,0	147,5	100,0	47,1	100,0	148,7	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0	—	—
1926		17,90	165,7	4,68 ⁵	112,5	33,85	91,9	43,5	75,5	81,8	55,5	31,8	67,4	238,1	85,9	124,7	83,9	28,46	82,0	11,61	96,6
1927		11,25	104,2	3,22 ⁵	77,4	36,85	100,0	43,4	75,3	84,6	57,3	36,6	77,8	244,4	88,2	133,6	89,8	40,43	116,5	11,48	95,7
1928		10,10	93,5	2,97 ⁵	71,4	24,75	67,2	49,6	86,0	96,8	65,6	37,9	80,4	259,6	93,6	153,7	103,4	47,58	137,1	11,48	95,7
1929		11,40	105,6	3,05	73,2	24,80	67,3	47,5	82,4	85,9	58,2	32,2	70,5	196,6	70,9	127,3	85,6	32,25	92,9	10,60	88,3
1930		11,35	105,1	2,78	66,7	21,75	59,0	33,6	58,3	60,5	41,0	19,8	41,9	134,8	48,6	81,9	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1931		10,05	93,1	1,44	34,5	12,50	33,9	21,3	37,0	36,9	25,0	15,5	33,0	108,4	39,1	60,5	40,7	18,65	53,7	8,61	71,8
1932		8,00	74,1	2,01	48,2	11,16	30,3	16,0	27,7	26,3	17,8	15,7	33,3	80,6	29,1	42,8	28,8	11,15	32,1	6,15	51,3
1933		7,00	64,8	1,11 ⁵	26,8	8,95	24,3	16,7	29,0	25,9	17,5	14,0	29,7	97,0	35,0	47,9	32,2	13,26	38,2	6,18	51,5
1934		6,20	57,4	1,56	37,5	7,14	19,4	18,2	31,6	26,8	18,2	13,5	28,7	97,0	35,0	51,7	34,7	12,07	34,8	6,11	50,9
1935		6,05	56,0	1,55																	

AN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

	ZUIVEL EN EIERN								METALEN																	
	BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering	BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.	KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.	EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.	KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton	TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton	IJZER Cleveland Foundry No. 3 franco Middlesb. per Eng. ton	GIETERIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen	ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton	GOUD cash Londen per ounce fine	ZILVER cash Londen per Standard Ounce														
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%	cts.	%		
1925	2.31	100.0	—	—	56.—	100.0	9.18	100.0	751.00	100.0	440.75	100.0	3168.50	100.0	44.25	100.0	40.50	100.0	437.75	100.0	51.75	100.0	162.00	100.0	100.0	100.0
1926	1.98	85.7	—	—	43.15	77.1	8.15	88.8	702.50	93.5	376.00	85.3	3519.50	111.1	52.25	118.5	41.50	102.5	413.00	94.3	51.75	100.0	144.50	89.3	100.0	89.3
1927	2.03	87.9	—	—	43.30	77.3	7.96	86.7	674.00	89.7	292.75	66.4	3511.50	110.8	44.25	100.0	39.00	96.3	344.75	78.8	51.75	100.0	134.75	83.3	100.0	83.3
1928	2.11	91.3	—	—	48.05	85.8	7.99	87.0	772.00	102.8	254.75	57.8	2749.75	86.8	40.00	90.4	38.00	93.5	305.75	69.9	51.75	100.0	131.25	81.1	100.0	81.1
1929	2.05	88.7	—	—	45.40	81.1	8.11	88.3	916.00	121.9	281.25	63.8	2465.75	77.8	42.75	96.6	41.50	102.6	301.00	68.8	51.75	100.0	123.25	76.2	100.0	76.2
1930	1.66	71.9	—	—	38.45	68.7	6.72	73.2	661.25	88.0	218.75	49.6	1721.25	54.3	40.50	91.8	36.00	88.8	204.00	46.6	51.75	100.0	89.75	55.4	100.0	55.4
1931	1.34	58.0	—	—	31.30	56.9	5.35	58.3	438.75	58.4	145.75	33.1	1331.50	42.0	33.25	75.3	28.75	70.9	139.50	31.9	51.75	100.0	67.50	41.6	100.0	41.6
1932	0.94	40.7	—	—	22.70	40.5	4.14	45.1	276.50	36.8	104.00	23.6	1175.00	37.1	25.50	57.5	22.50	55.2	118.50	27.1	51.75	100.0	65.00	40.1	100.0	40.1
1933	0.61	26.4	0.96	—	20.20	36.1	3.71	40.4	267.75	35.6	95.25	21.6	1596.00	50.4	24.75	56.2	21.25	52.2	128.50	29.4	51.75	100.0	62.25	38.5	100.0	38.5
1934	0.45	19.5	1.—	—	18.70	33.4	3.45	37.6	226.50	30.2	82.00	18.6	1718.00	54.2	24.25	54.8	20.25	50.1	102.25	23.4	51.75	100.0	65.75	40.7	100.0	40.7
1935	0.49	21.2	0.99	—	14.85	26.5	3.20	34.9	230.75	30.7	103.75	23.5	1631.50	51.5	24.00	54.1	20.25	50.2	102.75	23.5	51.75	100.0	89.25	55.1	100.0	55.1
1936	0.58	25.1	0.88 ⁵	—	17.55	31.3	3.50	38.1	301.00	40.1	139.00	31.5	1594.50	50.3	27.75	62.7	22.75	56.2	117.50	26.8	55.00	106.3	65.00	40.1	100.0	40.1
Juli '35	0.44	19.0	1.—	—	12.37 ⁵	22.1	2.54	27.7	223.75	29.8	104.75	23.7	1701.00	53.7	24.00	54.1	20.25	50.0	102.75	23.5	51.75	100.0	92.25	57.0	100.0	57.0
Aug. "	0.46	19.9	1.07 ⁵	—	15.10	27.0	3.31 ⁶	36.1	239.00	31.8	115.50	26.2	1641.00	51.8	24.25	54.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	90.00	55.6	100.0	55.6
Sept. "	0.58	25.1	0.97	—	20.25	36.2	3.16	34.4	248.25	33.1	117.75	26.7	1636.25	51.6	24.00	54.1	20.25	50.0	113.75	26.0	51.75	100.0	88.50	54.9	100.0	54.9
Oct. "	0.65	28.1	0.89	—	19.87 ⁵	35.5	3.95	43.0	256.25	34.1	135.00	30.6	1666.25	52.3	24.00	54.1	20.25	50.0	121.25	27.7	51.75	100.0	88.75	54.7	100.0	54.7
Nov. "	0.59	25.5	0.94	—	16.90	30.2	4.69	51.1	255.50	34.0	130.50	29.6	1641.75	51.8	24.50	55.5	20.25	50.0	118.50	27.1	51.75	100.0	88.50	54.7	100.0	54.7
Dec. "	0.57	24.7	0.95	—	15.80	28.2	4.60	50.1	255.50	34.0	121.25	27.5	1597.50	50.4	24.75	56.2	20.25	50.0	110.00	25.2	51.75	100.0	77.25	47.7	100.0	47.7
Jan. '36	0.57	24.7	0.95	—	16.80	30.0	4.04	44.0	252.00	33.5	112.50	25.5	1516.50	48.0	24.75	56.2	20.25	50.0	106.25	24.3	51.75	100.0	60.50	37.4	100.0	37.4
Feb. "	0.61	26.4	0.92 ⁵	—	17.37 ⁵	31.0	3.37 ⁶	36.8	256.25	34.1	116.75	26.5	1493.50	47.1	24.75	56.2	20.25	50.0	111.00	25.4	51.75	100.0	60.25	37.2	100.0	37.2
Mrt. "	0.46	19.9	1.04	—	17.70	31.6	2.69	29.3	261.75	34.8	120.75	27.3	1544.25	48.7	24.75	56.2	20.25	50.0	116.75	26.7	51.75	100.0	59.50	36.8	100.0	36.8
Apr. "	0.44	19.0	1.02 ⁵	—	16.82 ⁵	30.0	2.49	27.1	269.50	35.9	117.25	26.6	1522.75	48.1	24.75	56.2	20.25	50.0	110.75	25.3	51.75	100.0	61.00	37.7	100.0	37.7
Mei "	0.47	20.3	0.99	—	18.75	33.5	2.52	27.5	270.25	36.0	114.75	26.0	1495.50	47.2	25.00	56.8	20.25	50.0	108.00	24.7	51.75	100.0	62.25	38.5	100.0	38.5
Juni "	0.57	24.7	0.89	—	20.20	36.1	2.69	29.3	268.50	35.8	110.50	25.1	1358.25	42.9	25.00	56.8	20.25	50.0	105.50	24.1	51.75	100.0	60.75	37.5	100.0	37.5
Juli "	0.60	26.0	0.81 ⁵	—	19.35	34.6	2.91	31.7	275.25	36.6	117.75	26.7	1382.00	43.6	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	60.50	37.4	100.0	37.4
Aug. "	0.62	26.8	0.80	—	17.87 ⁵	31.9	3.31 ⁶	36.1	282.50	37.6	123.75	28.1	1358.75	42.9	27.00	61.0	20.25	50.0	101.00	23.1	51.75	100.0	59.75	37.0	100.0	37.0
Sep. "	0.58	25.1	0.79	—	16.25	29.0	3.63	39.5	289.75	38.6	134.50	30.5	1459.00	46.0	27.25	61.6	20.25	50.0	104.25	23.8	51.75	100.0	60.75	37.5	100.0	37.5
Oct. "	0.63	27.3	0.77 ⁵	—	17.55	31.3	4.85	52.8	374.75	49.9	169.00	38.3	1847.75	58.3	33.50	75.7	27.75	68.5	135.00	30.8	65.25	126.0	75.75	46.8	100.0	46.8
Nov. "	0.70	30.3	0.78	—	16.07 ⁵	28.7	5.15	56.1	397.75	53.0	196.25	44.5	2079.75	65.6	33.75	76.3	29.25	72.2	149.00	34.0	64.50	124.6	79.50	49.1	100.0	49.1
Dec. "	0.65	28.1	0.82 ⁵	—	17.75	28.1	4.36 ⁶	47.5	415.00	55.3	234.00	53.1	2076.00	65.5	36.50	82.5	32.75	80.9	162.50	37.1	63.75	123.2	79.75	49.2	100.0	49.2
Jan. '37	0.66	28.6	0.85	—	17.07 ⁵	30.5	3.45	37.6	462.00	61.5	244.25	55.4	2061.25	65.1	36.25	81.9	34.25	84.6	188.50	43.1	63.50	122.7	78.00	48.1	100.0	48.1
Feb. "	0.66	29.9	0.80	—	18.75	33.5	3.81	41.5	522.00	69.5	248.50	56.4	2075.75	65.5	36.25	81.9	34.75	85.8	219.50	50.1	63.50	122.7	75.00	46.3	100.0	46.3
Mrt. "	0.68	29.4	0.80	—	18.82 ⁵	33.6	3.86	42.0	638.50	85.0	291.25	66.1	2498.25	78.8	36.25	81.9	48.25	119.1	291.50	66.6	63.50	122.7	77.00	47.7	100.0	47.7
5 Apr. "	0.65 ⁹	28.1	0.85	—	16.00 ¹²	28.6	3.25	35.4	614.50	81.8	269.75	61.2	2561.50	80.9	36.25 ¹³	81.9	53.25 ¹⁴	131.5	276.50	63.2	63.50	122.7	79.75	49.2	100.0	49.2
12 " "	0.65 ¹⁰	28.1	0.85	—	16.00 ⁹	28.6	2.95	32.1	568.50	75.7	236.25	53.6	2457.75	77.6	36.25 ¹³	81.9	53.75 ¹³	132.7	240.25	54.9	63.50	122.7	78.50	48.5	100.0	48.5
19 " "	0.70 ¹¹	30.3	0.80	—	16.00 ⁹	28.6	2.95	32.1	532.25	70.9	215.50	48.9	2317.75	73.1	36.25 ¹⁴	81.9	54.00 ¹⁴	133.3	221.25	50.5	63.50	122.7	77.50	47.8	100.0	47.8

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. *) Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg Z.-Russische. **) De jaargemiddelden zijn berekend uit de gemiddelde prijzen van April, Mei en Juni van het betreffende jaar. 3 Apr. 7) 9 Apr. 8) 16 Apr. 9) 1 Apr. 10) 8 Apr. 11) 15 Apr. 12) 2 Apr. 13) 10 Apr. 14) 17 Apr.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

	BOUWMATERIALEN						KOLONIALE PRODUCTEN										INDEXCIJFER							
	VURENHOUT basis 7 ^o f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .	STEENEN				CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland	COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.	RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.	THEE Af. N.-I. thee v. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.		Grondstoffen	Indische uitvoer-producten										
	f	%	f	%	f	%	f	%	cts.	%	f	%	f	%	cts.	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1925	159.75	100.0	15.50	100.0	19.—	100.0	25.71	100.0	35.87 ⁵	100.0	61.375	100.0	1.80	100.0	18.75	100.0	8							

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 19 April 1937.

		Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 18.865.029,84 Bijbnk. " 384.652,89 Ag.sch. " 1.331.493,87		f	20.581.176,60
Papier o. h. Buitenl. in disconto				
Idem eigen portef.	f 2.364.000,—			
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.				2.364.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 142.382.377,91 ¹⁾ Bijbnk. " 4.266.087,58 Ag.sch. " 30.148.278,21		f	176.796.743,70
Op Effecten	f 172.460.721,39 ¹⁾			
Op Goederen en Spec.	f 4.336.022,31			176.796.743,70 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				
Munt, Goud	f 124.107.380,—			
Muntmat., Goud	f 820.424.656,38			
	f 944.532.036,38			
Munt, Zilver, enz.	f 17.976.400,23			
Muntmat., Zilver				962.508.436,61 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds				39.327.969,66
Gebouwen en Meub. der Bank				4.600.000,—
Diverse rekeningen				7.740.781,96
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)				11.958.329,12
			f	1.225.877.437,65
Passiva.				
Kapitaal			f	20.000.000,—
Reservefonds				3.105.769,04
Bijzondere reserve				6.300.000,—
Pensioenfonds				10.235.130,20
Bankbiljetten in omloop				792.292.950,—
Bankassignatiën in omloop				7.246,96
Rek.-Cour. { Het Rijk	f 69.391.189,75			
saldo's: { Anderen	f 318.214.528,14			387.605.717,89
Diverse rekeningen				6.330.623,56
			f	1.225.877.437,65

Beschikbaar metaalsaldo ..... f 491.513.782,39
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..... 1.228.784.405,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht .....

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
2) Waarvan in het buitenland..... " 79.682.420,79

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opelsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-tings-perc.
	Munt	Muntmat.				
19 April '37	124107	820.425	792.293	387.613	491.514	81,5
12 " '37	124107	795.405	799.399	355.333	476.070	81
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
19 April 1937	20.581	—	176.797	2.364	7.741
12 " 1937	20.726	—	176.802	2.364	7.901
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opelsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
17 April '37 ²⁾	125.730		193.300	71.270	19.902
10 " '37 ²⁾	125.310		194.860	64.970	21.378
20 Mrt. 1937	88.565	17.723	180.424	49.886	14.164
13 " 1937	88.565	18.655	183.093	51.961	13.199
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-tings-percentage
17 April '37 ²⁾	2.580	77.340		72.490	48
10 " '37 ²⁾	2.440	83.720		62.230	48
20 Mrt. 1937	2.743	12.109	57.904	53.310	46
13 " 1937	2.718	12.723	58.185	58.006	46
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
14 April 1937	314.572	465.694	47.968	6.906	22.147
7 " 1937	314.584	469.970	43.692	7.395	22.301
22 Juli 1914	40.164		29.317		33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-tings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
14 April '37	96.950	22.371	96.897	37.921	48.878	31,1
7 " '37	101.072	24.512	94.831	38.367	44.614	28,3
22 Juli '14	11.005	14.736		42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
9 Apr. '37	57.359	527	13	10.549	1.168	6.121	3.200
2 " '37	57.359	524	13	10.111	1.180	5.795	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
9 Apr. '37	5.640	2.548	86.298	3.628	2.021	12.409
2 " '37	5.640	3.071	86.935	74	2.002	14.840
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (irc. banken ¹⁾)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
15 Apr. 1937	68,0	19,1	6,0	4.494,8	40,7
7 " 1937	67,7	18,9	5,8	4.728,3	31,9
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Apr. 1937	132,8	783,2	4.498,2	789,2	172,3
7 " 1937	145,1	762,6	4.646,1	815,6	174,6
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) w.o. Rentenbankscheine 15, 7 Apr., resp. 44, 62 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1937	Goud Munt en metaal	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandsche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Rekg. Crt.		
							Circulatie	Schatkist Partic.	
15 April	3.633	52	1.348	37	155	40	4.408	180	668
8 " "	3.630	50	1.354	37	155	40	4.448	181	629

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash” ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
7 Apr. '37	8.855,1	8.843,9	273,8	8,2	3,4
31 Mrt. '37	8.855,8	8.844,4	285,0	12,0	3,3

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-tings-perc. ³⁾	Algem. Dek-tings-perc. ⁴⁾
7 Apr. '37	2.459,0	4.178,7	7.205,4	132,2	80,2	—
31 Mrt. '37	2.430,2	4.174,2	7.185,6	132,2	80,5	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de § op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-ingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
31 Mrt. '37	6	9.366	12.907	5.173	26.538	5.144
24 " '37	4	9.347	13.213	5.112	26.843	5.129

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.